

Sąd Najwyższy
Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych

5/2017

BIULETYN
SĄDU NAJWYŻSZEGO
Izba Pracy Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych

REDAKCJA
Eliza Maniewska

WSPÓŁPRACA
Daniel Eryk Lach, Michał Raczkowski, Ewa Przedwojska

SEKRETARZ REDAKCJI
Hanna Elba
tel. 22 530 83 28

WYDAWCA:
Sąd Najwyższy
00-951 Warszawa, Plac Krasińskich 2/4/6
www.sn.pl

Spis treści

I. UCHWAŁY

Renta rodzinna – skutki wyroku TK – umowa cywilna jako źródło prawa do alimentów (III UZP 2/17).....	4
Emerytura wojskowa – kontrakt z NATO – zmniejszenie świadczenia (III UZP 4/17).....	4

II. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA IZBY

Komunikaty do orzeczeń zapadłych w maju 2017 r. (dr Eliza Maniewska).....	5
Tezy bieżących orzeczeń (Ewa Przedwojska).....	10

III. OPRACOWANIA I ANALIZY

dr hab. Krzysztof Ślebzak

Renta rodzinna – skutki wyroku TK – umowa cywilna jako źródło prawa do alimentów (Notatka do sprawy III UZP 2/17).....	26
---	----

dr hab. Krzysztof Ślebzak

Emerytura wojskowa – kontrakt z NATO – zmniejszenie świadczenia (Notatka do sprawy III UZP 4/17).....	41
--	----

I. UCHWAŁY

Renta rodzinna – skutki wyroku TK – umowa cywilna jako źródło prawa do alimentów

Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 25 maja 2017 r. (III UZP 2/17)

Umowne, także dorozumiane ustalenie i dostarczanie po rozwodzie środków utrzymania na rzecz małżonka rozwiedzionego uznanego za wyłącznie winnego rozkładu pożycia nie może być uznane za prawo do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.).

J. Iwulski, B. Bieniek, J. Frańczak, H. Kiryło, Z. Myszka, R. Spyt, A. Wróbel

Sąd Najwyższy podjął uchwałę po rozpoznaniu zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z 24 stycznia 2017 r. (II UK 606/15):

Czy umowne (dorozumiane) ustalenie i realizacja po rozwodzie alimentacji na rzecz byłego małżonka mogą być uznane za prawo do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.), nawet wtedy gdy osoba alimentowana była wyłącznie winna rozkładu pożycia?

Emerytura wojskowa – kontrakt z NATO – zmniejszenie świadczenia

Uchwała Sądu Najwyższego z 23 maja 2017 r. (III UZP 4/17)

Artykuł 40 ust. 1 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. nr 8, poz. 66 ze zm.) ma zastosowanie do przychodu osiągniętego z tytułu umowy o pracę zawartej na podstawie Artykułu V 5.1 umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli (Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 194).

D. Miąsik, A. Wróbel, E. Stefańska

Sąd Najwyższy podjął uchwałę po rozpoznaniu zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w G. postanowieniem z 23 lutego 2017 r. (III AUa 1156/16):

"Czy przychód osiągnięty z tytułu zatrudnienia na podstawie kontraktu zawartego z Joint Force Training Centre (JFTC), tj. Centrum Szkolenia Sił Połączonych mieszczącym się w Bydgoszczy, stanowiącym integralną część struktury Sojuszniczego Dowództwa Transformacji (ACT), stanowi przychód, o jakim stanowi

przepis art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.) w związku z art. 40 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm.), przy uwzględnieniu szczególnych regulacji w zakresie statusu personelu cywilnego NATO wynikających z następujących aktów prawnych:

- umowy między państwami - Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie 19 czerwca 1951 r. (tzw. NATO SOFA), Dz. U. z 2000 r. Nr 21, poz. 257;
- protokołu dotyczącego statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Paryżu 28 sierpnia 1952 r. (tzw. protokół paryski), Dz. U. z 2000 r. Nr 64, poz. 746;
- umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945;
- przepisów dot. Personelu Cywilnego NATO (NATO Civilian Personnel Regulations NCPRs) http://www.nato.int/nato_static/fl2014/assets/pdf/pdf_2016_12/20161221_161221-cpr-amnd27-en.pdf - znajdujących zastosowanie na podstawie art. 5.1. umowy zawartej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945;
- przepisów dotyczących ochrony danych osobowych pracowników NATO"

II. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA IZBY

dr Eliza Maniewska

Komunikaty do orzeczeń zapadłych w maju 2017 r.

Prawo lotnicze w art. 206 ust. 1 zawiera tak obszerną dyspozycję, że wpisuje się w nią odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną na osobie pracownika z tytułu czynów niedozwolonych. W takim stanie prawnym pracodawca będący przewoźnikiem jest zawsze odpowiedzialny na zasadzie ryzyka

komunikat do orzeczenia: II PK 127/16, wyrok SN z 31 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Piotr Prusinowski, SSN Andrzej Wróbel, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Oceniając ciężkie naruszenie obowiązków pracowniczych, o którym pracodawca uzyskuje wiedzę stopniowo, należy weryfikować kolejne zdarzenia i analizować motywację pracodawcy odnosząc tę ocenę do zdarzeń faktycznie zaistniałych w przeszłości. Nie można tej oceny dokonywać z punktu widzenia okoliczności aktualnych w okresie postępowania sądowego.

komunikat do orzeczenia: II PK 134/16, wyrok SN z 31 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Piotr Prusinowski, SSN Andrzej Wróbel, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Uczelnia wyższa ma prawo w statucie zastrzec, że rozwiązanie stosunku pracy z nauczycielem mianowanym na podstawie art. 125 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r., poz. 1842) uzależnione jest od uprzedniej zgody organu kolegialnego. W takim przypadku, zasięgnięcie tylko opinii tego gremium jest niewystarczające i świadczy o naruszeniu przepisów o wypowiedaniu więzi pracowniczej (art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 128 ust 1 i art. 136 ust 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym).

komunikat do orzeczenia: II PK 145/16, wyrok SN z 31 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Piotr Prusinowski, SSN Andrzej Wróbel, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSN Piotr Prusinowski

1. Organy władzy publicznej we wspólnym działaniu mają obowiązek zabezpieczyć interesy beneficjentów, tak by prawa tych osób nie zostały naruszone wskutek niezrozumienia czy niejasności przepisów. Zaniedbanie tego obowiązku stanowi o błąd organów, a w przypadku organu rentowego jest to błąd w rozumieniu art. 135 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

2. Pozytywne rozpatrzenie wniosku uprawnionego do emerytury o zawieszenie tego prawa, musi być poprzedzone analizą okoliczności towarzyszących złożeniu takiego wniosku.

komunikat do orzeczenia: II UK 252/16, wyrok SN z 31 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Piotr Prusinowski, SSN Andrzej Wróbel, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, art. 775 k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie, do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, z tą różnicą, że chodzi o inne, bo „autonomiczne” (nie takie samo, jak w art. 77⁵ k.p.) rozumienie podróży służbowej. Oznacza to, że regulacja wewnątrzzakładowa nie powinna pomijać kompensaty kosztów noclegu, czyli nie powinno z niej wynikać, że nie przysługuje zwrot jakichkolwiek kosztów (czyli w każdym przypadku), tylko dlatego, że kierowca ma nocleg (śpi) w kabinie samochodu. Inny słowy art. 77⁵ k.p. nadal stanowi oparcie dla takiej regulacji zakładowej lub umownej. Jeśli nie ma jej w prawie zakładowym bądź nie wprowadza jej pracodawca

albo nie uzgadnia z pracownikiem w umowie, to sporną kwestię może rozstrzygnąć sąd. Tam, gdzie nie ma regulacji wskazanej przez ustawę, orzeczenie sądu wypełnia to, czego strony nie uzgodniły. Orzeczenie może zastąpić więc umowę stron w tym zakresie.

komunikat do orzeczenia: II PK 122/16, wyrok SN z 30 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Jolanta Frańczak, SSN Zbigniew Korzeniowski, SSN Zbigniew Myszka

sprawozdawca: SSN Zbigniew Korzeniowski

Pracodawca, który nie podał żadnej podstawy prawnej usprawiedliwiającej ani uzasadniającej dokonanie istotnych zmian warunków pracy i płacy w przedemerytalnym okresie ochrony trwałości stosunku pracy, o którym mowa w art. 39 k.p., a ponadto uporczywie utrzymywał, że pracownikowi nie przysługiwały żadne sądowe środki zaskarżenia, nie może skutecznie zwalczać wybranego przez pracownika sposobu ochrony zmienionych i uszczuplonych praw pracowniczych w drodze powództwa o odszkodowanie z tytułu utraconej części prowizyjnego wynagrodzenia za pracę oraz zaniżonego zasiłku chorobowego (art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p.).

komunikat do orzeczenia: II PK 129/16, wyrok SN z 30 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Jolanta Frańczak, SSN Zbigniew Korzeniowski, SSN Zbigniew Myszka

sprawozdawca: SSN Zbigniew Myszka

Orzekając w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa UOKiK, Sąd nie może przypisać przedsiębiorcy praktyki naruszającej zbiorowe interesy takiej kategorii konsumentów, która nie została wskazana w sentencji decyzji.

komunikat do orzeczenia: III SK 35/16, wyrok SN z 23 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Dawid Miąsik, SSN Andrzej Wróbel, SSA Ewa Stefańska

sprawozdawca: SSA. Ewa Stefańska

Ważne powody w rozumieniu art. 447 k.c. muszą być skonkretyzowane, a ciężar ich udowodnienia spoczywa na poszkodowanym.

komunikat do orzeczenia: I PK 151/16, wyrok SN z 18 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Maciej Pacuda, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSN Bohdan Bieniek

Krzywdą stanowiącą podstawę roszczenia o zadośćuczynienie jest również szkoda na osobie w rozumieniu art. 442¹ § 4 k.c.

komunikat do orzeczenia: I PK 162/16, wyrok SN z 18 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Maciej Pacuda, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSN Maciej Pacuda

Status osoby współpracującej z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność należy ustalać przy uwzględnieniu specyfiki działalności prowadzonej przez współmałżonka.

komunikat do orzeczenia: I UK 215/16, wyrok SN z 18 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Maciej Pacuda, SSA Jolanta Hawryszko
sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Przesłanką prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego jest osiągnięcie wieku wymaganego art. 4 ust. 3 ustawy z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.) przed rozwiązaniem nauczycielskiego zatrudnienia.

komunikat do orzeczenia: II UK 235/16, wyrok SN z 18 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Halina Kuryło, SSN Romualda Spyt, SSN Krzysztof Staryk
sprawozdawca: SSN Romualda Spyt

Wartość roszczenia, co do którego zapadło postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji, jako niepodlegającego zaskarżeniu skargą kasacyjną (art. 398¹ § 1 k.p.c.), nie podlega uwzględnieniu w wartości przedmiotu zaskarżenia decydującego o dopuszczalności skargi. Zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające apelację jest w takiej sprawie niedopuszczalne, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego w sprawie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie sięga dziesięciu tysięcy złotych (art. 394¹ § 2 w związku z art. 398² § 1 k.p.c.).

komunikat do orzeczenia: II PZ 5/17, postanowienie SN z 16 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Beata Gudowska, SSN Jerzy Kuźniar, SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec
sprawozdawca: SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

Zasady obliczania emerytury przewidziane w art. 55 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016, poz. 887 ze zm.) mają zastosowanie również do emeryta, który spełnił warunki wymienione w tym przepisie (a więc kontynuował ubezpieczenie po osiągnięciu wieku 65 lat (mężczyźni), a z wnioskiem o przyznanie emerytury wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r.), niezależnie od tego na jakiej podstawie przyznano mu prawo do emerytury i przyjęto podstawę jej obliczenia, nie ma więc podstaw prawnych do wyłączenia z tych kategorii ubezpieczonych, którzy mają przyznane prawo do świadczenia w oparciu o przepisy Rozdziału 3a ustawy, regulującego „Emerytury górnicze”.

komunikat do orzeczenia: II UK 219/16, wyrok SN z 16 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Beata Gudowska, SSN Jerzy Kuźniar, SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec
sprawozdawca: SSN Jerzy Kuźniar

Zakwestionowanie tytułu ubezpieczenia z art. 6 ust 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych może polegać, po pierwsze, na zanegowaniu, że dana

osoba prowadzi działalność gospodarczą (wówczas zajdzie wtórna konieczność prawnego zakwalifikowania wykonywanej przez nią pracy), a po drugie, przez wykazanie, iż wolą stron było realizowanie danych czynności zarobkowych poza działalnością gospodarczą (w reżimie umownym). Podważenie tytułu ubezpieczenia z art. 6 ust 1 pkt 5 ustawy systemowej nie jest natomiast dopuszczalne przez uznanie, że ubezpieczony świadczył pracę w warunkach zatrudnienia pracowniczego. Wzorzec porządkujący z art. 22 § 1¹ i § 1² k.p. nie ma w tym wypadku zastosowania.

komunikat do orzeczenia: I UK 184/16, wyrok SN z 10 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Beata Gudowska, SSN Piotr Prusinowski, SSN Andrzej Wróbel
sprawozdawca: SSN Piotr Prusinowski

Organ rentowy jest uprawniony do kontroli płatników składek w zakresie podawania przez nich danych mających bezpośredni wpływ na wysokość składki wypadkowej i wydania w tym przedmiocie decyzji administracyjnej w przedmiocie zmiany procentowej wysokości składki także po upływie danego roku składkowego (art. 32 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. 2009 Nr 167, poz.1322).

komunikat do orzeczenia: I UK 203/16, wyrok SN z 10 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Beata Gudowska, SSN Piotr Prusinowski, SSN Andrzej Wróbel
sprawozdawca: SSN Beata Gudowska

Umowa o pracę zawarta z Krajową Radą Federacji NSZZ PL o zatrudnieniu na stanowisku sekretarza może zostać w drodze porozumienia stron zmieniona w zakresie obowiązków pracowniczych przez powierzenie obowiązków wiceprzewodniczącego Krajowej Rady Federacji NSZZ PL.

komunikat do orzeczenia: I PK 157/16, wyrok SN z 9 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Bogusław Cudowski, SSA Jolanta Hawryszko
sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Sąd drugiej instancji nie może uchylić wyroku Sądu pierwszej instancji z powodu odmiennej oceny merytorycznej odnoszonej do prawa materialnego.

komunikat do orzeczenia: I PZ 1/17, postanowienie SN z 9 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Bogusław Cudowski, SSA Jolanta Hawryszko
sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Zatrudniony na stanowisku kierowcy samochodu nie musi mieć uprawnień kierowcy zawodowego, jeśli legitymuje się prawem jazdy kategorii A,B i T.

komunikat do orzeczenia: I UK 212/16, wyrok SN z 9 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Bogusław Cudowski, SSA Jolanta Hawryszko
sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Choroba dziecka pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym nie uzasadnia przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowych.

komunikat do orzeczenia: I UZ 10/17, postanowienie SN z 9 maja 2017 r.

skład sędziowski: SSN Bohdan Bieniek, SSN Bogusław Cudowski, SSA Jolanta Hawryszko

sprawozdawca: SSA Jolanta Hawryszko

Ewa Przedwojska

Tezy bieżących orzeczeń

Sprawy z zakresu prawa pracy

Przejęcie zakładu pracy na innego pracodawcę

Wyrok SN z dnia 8 lutego 2017 r., I PK 72/16

Sędzia spraw. M. Procek

W sprawie o ustalenie istnienia stosunku pracy na powódzie ciąży obowiązek (art. 6 k.c.) wykazania przesłanek określających cechy charakterystyczne tego stosunku prawnego, łączącego go ze stroną pozwaną, zaś na stronie pozwanej, powołującej się na - wynikający z następstw zastosowania art. 23¹ k.p. – brak legitymacji procesowej biernej, obowiązek wykazania, że doszło do przejścia zakładu pracy na nowego pracodawcę, który stał się z mocy prawa stroną w dotychczasowym stosunku pracy z powodem.

Przywrócenie do pracy

Wyrok SN z dnia 16 lutego 2017 r., II PK 368/15

Sędzia spraw. J. Kuźniar

1. Sprawę z powództwa pracodawcy o pozbawienie wykonalności wyroku przywracającego pracownika do pracy na poprzednich warunkach (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 48 § 1 k.p.) sąd pierwszej instancji rozpoznaje w składzie jednego sędziego (art. 47 § 1 k.p.c.), a nie w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (art. 47 § 2 pkt 1 lit. a k.p.c.).

2. Pierwszym dniem, w którym pracownik może zgłosić gotowość niezwłocznego podjęcia pracy (art. 48 § 1 k.p.), jest dzień następny po dniu, z upływem którego nastąpiło uprawomocnienie się wyroku przywracającego do pracy. Jest to pierwszy dzień biegu terminu z art. 48 § 1 k.p., od którego należy liczyć "w ciągu" termin 7 dni. Oznacza zupełność regulacji prawnej tego terminu, a więc przy ocenie jego zachowania nie stosuje się art. 111 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Gotowość do pracy

Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2017 r., II PK 320/15

Sędzia spraw. H. Kiriło

Błąd pełnomocnika skarżącej, polegający na utrzymywaniu strony w przeświadczeniu, iż dla skutecznego zgłoszenia przez pracownika gotowości do pracy konieczne jest legitymowanie się przezeń prawomocnym wyrokiem sądowym o przywróceniu do pracy, zaopatrzonym w klauzulę wykonalności, może być traktowane jako przyczyna uchybienia niezależna od pracownika w rozumieniu przepisu art. 48 § 1 k.p.

Wypowiedzenie zmieniające pracownikowi szczególnie chronionemu

Wyrok SN z dnia 2 lutego 2017 r., II PK 349/15

Sędzia spraw. J. Kuźniar

Do pracownika, którego stosunek pracy podlega szczególnej ochronie, wymienionego w art. 5 ust. 5 ustawy o zwolnieniach grupowych, czyli między innymi pracownika, o którym mowa w art. 39 k.p. (art. 5 ust. 5 pkt 1 ustawy), któremu zmieniono warunki pracy i płacy na podstawie art. 10 ust. 1 powołanej ustawy, ma zastosowanie również art. 5 ust. 6, co oznacza, że jeżeli owa zmiana warunków pracy i płacy powoduje obniżenie wynagrodzenia, to takiemu pracownikowi przysługuje dodatek wyrównawczy obliczony według zasad wynikających z Kodeksu pracy do końca okresu, w którym pracownik ten korzystałby ze szczególnej ochrony przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem stosunku pracy. Do pracownika, o którym mowa w art. 5 ust. 5 ustawy o zwolnieniach grupowych nie ma natomiast zastosowania art. 10 ust. 4 tej ustawy.

Podstawowe obowiązki pracownika

Wyrok SN z dnia 16 marca 2017 r., II PK 14/16

Sędzia spraw. P. Prusinowski

Nie można wykluczyć, że z uwagi na natężenie i rodzaj choroby, zakres obowiązków wykonywanych przez pracownika i ich znaczenie dla zakładu pracy, wykonywanie pracy przez chorego pracownika (mającego zwolnienie lekarskie) może zostać uznane za uchybienie podstawowemu obowiązkowi, o którym mowa w art. 100 § 1 pkt 4 k.p. Kwalifikacja tego rodzaju możliwa jest jednak tylko w wyjątkowych wypadkach, gdy czynniki przedmiotowe i podmiotowe sprawy dominują nad przeciwstawnymi racjami (jak choćby tą, że wykonywanie pracy z założenia leży w interesie zakładu pracy).

Podróż służbowa

Wyrok SN z dnia 16 marca 2017 r., II PK 14/16
Sędzia spraw. J. Iwulski

Przepis art. 322 k.p.c. ma zastosowanie w sprawie o zapłatę należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową, w tym - w przypadku podróży poza granicami kraju - zwrotu kosztów noclegów, gdyż stanowią one „dochód” w rozumieniu tego przepisu.

Wyrok SN z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15
Sędzia spraw. K. Staryk

Istnienie zakładowych unormowań dotyczących ryczałtu za nocleg w służbowej podróży zagranicznej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym, nakazywało och stosowanie do pracy kierowców po 3 kwietnia 2010 r., z mocy art. 4 i art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 i 3 k. p., nawet jeśli stawki ryczałtu za nocleg były niższe od ustalonych przepisami wydanymi na podstawie art. 77⁵ § 5 k. p., a pojazd wyposażony był w kabinę z miejscami do spania.

Urlop macierzyński

Wyrok SN z dnia 26 stycznia 2017 r., II PK 333/15
Sędzia spraw. H. Kiryło

1. Decyzja pracodawcy o rodzaju stanowiska powierzonego pracownikowi powracającemu z urlopu macierzyńskiego nie jest dowolna i chodzi nie tylko o kryteria, jakie musi spełniać owo stanowisko oraz gwarancje płacowe, ale także o wynikającą z art. 183² k.p. kolejność składanych pracownikowi propozycji dalszego zatrudnienia. W pierwszym rzędzie pracownik ma bowiem zapewniony powrót na stanowisko zajmowane przed urlopem macierzyńskim, a dopiero gdy powrót na to stanowisko nie jest możliwy, w dalszej kolejności pracodawca powinien zaoferować mu stanowisko równorzędne lub odpowiadające jego kwalifikacjom zawodowym.

2. Niemożność zatrudnienia na dotychczasowym stanowisku powinna mieć przy tym obiektywny charakter. Powinna ona wynikać ze zmiany struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa i likwidacji tego stanowiska. Przyjmując, że możliwość zatrudnienia na dotychczasowym stanowisku zależy wyłącznie od jego istnienia (czyli sytuacji, gdy stanowisko to nie zostało zlikwidowane), pracodawca nie może zaproponować pracownikowi innych alternatywnych stanowisk w rozumieniu art. 183² k.p. Dopiero zatem, gdy dotychczasowe stanowisko uległo likwidacji w okresie nieobecności pracownika, w grę wejść mogą pozostałe rozwiązania przewidziane w powołanym przepisie. Niemożliwość dopuszczenia pracownika powracającego z urlopu macierzyńskiego na dotychczasowe stanowisko nie zachodzi natomiast w razie zatrudnienia na tym stanowisku innej osoby.

Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2017 r., II UK 66/17
Sędzia spraw. B. Gudowska

Termin złożenia wniosku o zasiłek z tytułu dodatkowego urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego i urlopu rodzicielskiego "przed terminem rozpoczęcia korzystania z zasiłku" jest nieprzywracalny (§ 18 pkt 2 i § 18a pkt 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia dowodów stanowiących podstawę przyznania i wypłaty zasiłków z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 1594).

Powołanie

Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2017 r., II PK 39/16
Sędzia spraw. J. Hawryszko

Pracownik naukowy zatrudniony w jednostce badawczo-rozwojowej może być powołany na funkcję dyrektora tej jednostki jedynie w znaczeniu funkcyjno-organizacyjnym co oznacza, że nie dochodzi do nawiązania stosunku pracy w rozumieniu art. 68 § 1 k.p.

Rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem

Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2017 r., II PK 93/16
Sędzia spraw. B. Cudowski

Jeżeli pracodawca wskazuje jako przyczyny wypowiedzenia umowy bezterminowej nieosiągnięcie zakładanych efektów pracy, to ich ocena musi zostać dokonana poprzez kryterium wywiązywania się pracownika z jego obowiązków.

Szczególna ochrona stosunku pracy - działacz związkowy

Wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2017 r., I PK 142/16
Sędzia spraw. K. Staryk

Prawo ochrony, wynikającej z art. 32 ust. 9 ustawy o związkach zawodowych, pracownik nabywa już pierwszego dnia pełnienia funkcji związkowej w ponadzakładowej organizacji związkowej, z którą łączy się zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy. Odnosi się to również do pierwszego dnia pracy, po restytucji stosunku pracy, na skutek wyroku przywracającego do pracy.

Rozwiązanie stosunku pracy za porozumieniem stron

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II PK 398/15

Sędzia spraw. M. Procek

Strony terminowej umowy o pracę mogą na mocy porozumienia stron dokonać jej przekształcenia w umowę o pracę na czas nieokreślony.

Rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia z winy pracownika

Wyrok SN z dnia 15 marca 2017 r., I PK 82/16

Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Tak jak nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego szkodliwość jest znikoma (art. 1 § 2 k. k.), tak podobnie można ustalić negatywną przesłankę podstawy rozwiązania umowy o pracę w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k. p., gdy strona podmiotowa a nie tylko ocena formalna zachowania pracownika, w tym stopień szkodliwości czynu, mogą nie uzasadniać stosowania szczególnego trybu rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia.

Wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2017 r., I PK 133/16

Sędzia spraw. Z. Myszka

Samowolna odmowa stawienia się pracowników do dyspozycji pracodawcy w celu wykonywania pracy ze skutkiem faktycznego i nielegalnego zerwania stosunków pracy, choćby podjęta w celu przymuszenia pracodawcy do wykonywania jego obowiązków wobec pracowników, może być oceniona jako ciężkie naruszenie obowiązków pracowniczych (art. 52 § 1 pkt 1 k.p.), jeżeli pracownicy nie skorzystali z legalnych sposobów rozwiązania z pracodawcą sporów lub konfliktów prawa pracy.

Zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy - wynagrodzenie

Wyrok SN z dnia 9 marca 2017 r., II PK 411/15

Sędzia spraw. J. Hawryszko

1. W stanie faktycznym zaistniałym przed nowelizacją wprowadzającą art. 36² k.p. wysokość wynagrodzenia pracownika w okresie zwolnienia z obowiązku wykonywania pracy, poprzedzającym uzgodnioną datę rozwiązania umowy za porozumieniem stron, powinna być między stronami umownie ustalona, a w przypadku niejednoznaczności takiej umowy, wyinterpretowana za zgodnego zamiaru stron i celu umowy, przy uwzględnieniu okoliczności towarzyszących porozumieniu, zasad współżycia społecznego oraz ustalonych zwyczajów (art. 65 k.c.); jeżeli to jest niemożliwe, powinna być ustalona w drodze oceny skutków porozumienia, jako czynności prawnej stron umowy o pracę (art. 56 k.c.).

2. Brak stanowczej normy prawnej regulującej kwestię wynagrodzenia pracownika w okresie zwolnienia z obowiązku wykonywania pracy, poprzedzającym uzgodnioną datę rozwiązania umowy za porozumieniem stron, skutkuje tym, że w

drodze analogii jako podstawę prawną można przyjmować art. 81 § 1 k.p., ale też zauważając szczególną ochronę pracownika jako słabszej strony stosunku pracy, co podlega ocenie na tle okoliczności konkretnego przypadku, należy mieć na względzie stosowanie zasad obowiązujących przy ustaleniu wynagrodzenia za urlop, zgodnie z art. 172 k.p. i rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 8 stycznia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania urlopu wypoczynkowego, ustalania i wypłacania wynagrodzenia za czas urlopu oraz ekwiwalentu pieniężnego za urlop (Dz. U. nr 2, poz. 14 ze zm).

Czas pracy

Wyrok SN z dnia 16 marca 2017 r., II PK 124/16
Sędzia spraw. Z. Myszka

Co najmniej 15 minutowe przerwy w pracy wliczane do czasu pracy oraz miejsce ich wykorzystania określa pracodawca w regulaminie pracy (art. 104, 104¹ i art. 104² § 1 k.p.) lub w inny ustalony sposób (art. 104² § 2 k.p.), w tym akceptowany przez pracodawcę lub uzgodniony z pracownikiem, który nie może dowolnie ani samowolnie decydować o miejscu wykorzystania krótkich przerw w pracy poza siedzibą pracodawcy lub poza innym wyznaczonym mu miejscem pozostawiania do dyspozycji pracodawcy w czasie pracy (art. 128 k.p. i art. 134 k.p.)

Urlop wypoczynkowy

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II PK 26/16
Sędzia spraw. M.Procek

Skoro pracodawca odwołując pracownika z urlopu (art. 167 k.p.) ogranicza w ten sposób konstytucyjne prawo do wypoczynku, winien to uczynić w jednoznacznym oświadczeniu woli, które wywołuje skutek z chwilą złożenia go pracownikowi w taki sposób, aby mógł zapoznać się z jego treścią.

Wyrok SN z dnia 23 marca 2017 r., I PK 130/16
Sędzia spraw. R. Spyt

Wykonywanie przez pracownika zarządzającego w imieniu pracodawcy zakładem pracy w rozumieniu art. 128 § 2 pkt 2 k.p. z własnej i nieprzymuszonej woli obowiązków pracowniczych w trakcie urlopu wypoczynkowego, tzn. bez polecenia czy akceptacji przełożonego i bez wyraźnej i obiektywnej konieczności - nie unicestwia udzielonego przez pracodawcę urlopu wypoczynkowego (art. 152 k.p.).

Umowa o pracę – umowa zlecenie

Wyrok SN z dnia 28 marca 2017 r., II PK 15/16

Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

W razie wątpliwości w kwalifikacji zatrudnienia jako umowy zlecenia albo umowy o pracę, to wola stron może mieć znaczenie w ustaleniu (wyborze) podstawy zatrudnienia.

Pracownik samorządowy

Wyrok SN z dnia 1 lutego 2017 r., I PK 41/16

Sędzia spraw. H. Kiryło

Z uwagi na obligatoryjność stanowisk wójta (burmistrza) i sekretarza gminy oraz ich wzajemne usytuowanie w hierarchii służbowej i związany z każdym z tych stanowisk zakres kompetencji, nie jest możliwe ich jednoczesne pełnienie przez tę samą osobę. Nie oznacza to jednak niemożności nawiązania stosunku pracy na stanowisku sekretarza z inną osobą podczas korzystania przez pracownika dotychczas zatrudnionego w tym charakterze z urlopu bezpłatnego na czas pełnienia z wyboru funkcji wójta (burmistrza).

Układ zbiorowy pracy

Wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2017 r., II PK 55/16

Sędzia spraw. B. Cudowski

Postanowienia pakietu socjalnego zawartego przez inwestora ze związkami zawodowymi, działającymi jedynie w prywatyzowanej spółce, mogą obejmować pracowników spółek zależnych, które nie były stronami tego porozumienia.

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

Okresy składkowe i nieskładkowe

Wyrok SN z dnia 7 marca 2017 r., III UK 84/16

Sędzia spraw. H. Kiryło

Zarówno brak pisemnej umowy o pracę, jak i niezgłoszenie pracownika przez pracodawcę do ubezpieczenia społecznego i nieopłacenie należnych składek, nie przesądza o nieistnieniu stosunku pracy i niemożności uznania danego okresu za składkowy w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., o emeryturach i rentach z FUS.

Zwrot świadczenia nienależnie pobranego

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II UK 753/15
Sędzia spraw. J. Kuźniar

Warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie, jako mające charakter świadczenia nienależnie pobranego, podlega zwrotowi jest świadomość osoby, która takie świadczenia pobrała - wynikająca ze stosownego pouczenia – o braku prawa do niego (art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.).

Zasiłek macierzyński

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II UK 743/15
Sędzia spraw. M. Procek

W sprawie o zasiłek macierzyński, zainicjowanej decyzją organu rentowego odmawiającą prawa do tego świadczenia z uwagi na urodzenie przez wnioskodawczynię dziecka w okresie nieobjętym ubezpieczeniem chorobowym, skarżąca nie może domagać się ustalenia podlegania temuż ubezpieczeniu, jako przesłanki warunkującej nabycie spornego świadczenia.

Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 109/16
Sędzia spraw. J. Hawryszko

Matka pozostająca w samozatrudnieniu ponownie podejmująca opiekę nad dzieckiem, po powrocie drugiego rodzica do pracy po urlopie rodzicielskim, nie traci prawa do zasiłku macierzyńskiego.

Wypadek przy pracy – jednorazowe odszkodowanie

Wyrok SN z dnia 7 marca 2017 r., III UK 88/16
Sędzia spraw. J. Strusińska-Żukowska

Prawo do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy nie należy do spadku po uprawnionym członku rodziny pracownika, który zmarł wskutek tego wypadku.

Emerytura wcześniejsza – warunki szczególne

Wyrok SN z dnia 1 lutego 2017 r., III UK 63/16
Sędzia spraw. D. Miąsik

Praca kierowcy samochodu ciężarowego pogotowia technicznego polegająca na dowożeniu i odwożeniu mechaników do i z miejsca wykonania naprawy oraz na

wielogodzinnym lub wielodniowym oczekiwaniu na zakończenie prac przez zespół mechaników, nie może być kwalifikowana jako praca w warunkach szczególnych, wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Wyrok SN z dnia 26 stycznia 2017 r., III UK 51/16
Sędzia spraw. M. Pacuda

Umieszczenie przez prawodawcę prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych jako pracy wykonywanych w szczególnych warunkach właśnie w Dziale VIII (poz. 3), a nie w innych działach wykazu A (np. w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym) musi być odnoszone do szczególnych warunków panujących w transporcie (w tym przypadku w transporcie drogowym). Dlatego szkodliwość i uciążliwość tych prac, w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, należy wiązać ze specyfiką poruszania się w ruchu drogowym przez pojazdy o odmiennej w stosunku do „normalnych” uczestników tego ruchu charakterystyce, wymagającej wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Tylko taki sposób rozumienia szczególnego charakteru prac w transporcie lądowym (drogowym) uzasadnia bowiem umieszczenie prac wymienionych w poz. 3 w tym samym dziale gospodarki wraz z pracami wykonywanymi przez kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów (poz. 2).

Wyrok SN z dnia 21 lutego 2017 r., II UK 740/15
Sędzia spraw. H. Kiriło

W sytuacji gdy występując z kolejnym wnioskiem o przyznanie prawa do emerytury z obniżonego wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach ubezpieczony nie wskazywał na zmianę okoliczności zaistniałą po wydaniu poprzedniej decyzji odmownej organu rentowego, od której odwołanie zostało oddalone prawomocnym wyrokiem sądowym, lecz domagał się ponownej oceny jego prawa do dochodzonego świadczenia z uwzględnieniem okresu zatrudnienia uprzednio nieuznanego za pracę w szczególnych warunkach, jego wniosek należało traktować jako złożony na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Jeśli zatem Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie stwierdziłby zaistnienia określonych w tym przepisie przesłanek do wznowienia postępowania, powinien wydać decyzję odmawiającą ponownego ustalenia w trybie tego przepisu prawa wnioskodawcy do wcześniejszej emerytury. Skoro wydał decyzję odmawiającą prawa do świadczenia, należy przyjąć, iż doszło do wznowienia postępowania w sprawie i ponownego rozważenia przez organ rentowy zasadności roszczeń emerytalnych ubezpieczonego. Rozpoznając odwołanie od zaskarżonej decyzji Sądy pierwszej i drugiej instancji powinny zatem skontrolować w pierwszej kolejności dopuszczalność przedmiotowego wniosku w

świetle art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a w razie uznania spełnienia przez ubezpieczonego warunków wynikających z tego przepisu – dokonać ustaleń w zakresie stanu faktycznego sprawy, z uwzględnieniem przedłożonych przez wnioskodawcę nowych dowodów i na tej podstawie ponownie ocenić roszczenia emerytalne skarżącego w świetle właściwych przepisów prawa materialnego.

Wyrok SN z dnia 2 marca 2017 r., I UK 112/16
Sędzia spraw. M. Procek

Bez znaczenia dla oceny rzeczywistego i efektywnego wykonywania podstawowego zatrudnienia przy pracy w szczególnych warunkach pozostaje uboczne i krótkotrwałe (w skali doby pracowniczej) wykonywanie czynności nienarażających na działanie czynników szkodliwych, jeżeli czynności te wykonywane były na tak małą skalę, że można je uznawać za marginalne i pomocnicze.

Emerytura policyjna

Wyrok SN z dnia 14 marca 2017 r., II UK 36/16
Sędzia spraw. B. Bieniek

Skazanie emeryta prawomocnym wyrokiem za przestępstwo z art. 258 § 1 k.k., popełnione po zwolnieniu ze służby, uzasadnia utratę prawa do świadczenia emerytalnego w myśl art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 708).

Emerytura pomostowa

Wyrok SN z dnia 9 marca 2017 r., II UK 10/16
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Dobrowolne ubezpieczenie społeczne w Polsce pozwala zaliczyć do stażu uprawniającego do emerytury pomostowej okresy pracy przed 1 stycznia 2009 r. na statkach żegluga morskiej obcych bander świadczonej na podstawie kontraktów z armatorami zagranicznymi (poz. 23 załącznik nr 1 wykaz prac w szczególnych warunkach do ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych).

Emerytura – nauczyciel

Wyrok SN z dnia 2 marca 2017 r., I UK 90/16
Sędzia spraw. H. Kiryło

Nauczyciel zatrudniony w wielofunkcyjnej placówce opiekuńczo-wychowawczej w rozumieniu przepisów rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dz. U. Nr 37, poz. 331) może być uznany za zatrudnionego w placówce specjalnej, o jakiej mowa w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Umowa zlecenie – składki

Wyrok SN z dnia 21 lutego 2017 r., I UK 123/16
Sędzia spraw. J. Iwulski

Nie są umowami o dzieło (art. 627-646 k.c.) umowy, których przedmiot określono jako "wykopy łącznie z podsypką i zasypką wykopów pod gazociąg", zawierane na różną liczbę dni, bez ustalenia wynagrodzenia "ponieważ nie było wiadome ile faktycznie metrów bieżących zainteresowany wykopie".

Działalność gospodarcza - ubezpieczenie społeczne

Wyrok SN z dnia 14 lutego 2017 r., I UZ 58/16
Sędzia spraw. B.Gudowska

Decyzja wydana na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. 2012 r., poz. 151), w której nie określono kwot należności niepodlegających umorzeniu, wskazanych w art. 1 ust. 10, dotknięta jest brakiem, który nie może być naprawiony inaczej, niż przez ponowne rozpatrzenie sprawy przed organem rentowym.

Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2017 r., II UK 198/16
Sędzia spraw. B.Gudowska

Wyplata na rzecz pracownika za pranie odzieży roboczej nazwana w § 2 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1829 ze zm.) ekwiwalentem nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne także wtedy, gdy jej wysokość została określona w stałej kwocie, której wyliczenie uwzględnia koszty poniesione przez pracownika.

Nauczyciel - świadczenie kompensacyjne

Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2017 r., III UK 127/16
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Pracownik pedagogiczny (psycholog) poradni psychologiczno-pedagogicznej nie ma prawa do świadczenia kompensacyjnego na podstawie ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych.

Odpowiedzialność członka zarządu za zaległości składkowe

Wyrok SN z dnia 9 marca 2017 r., I UK 93/16
Sędzia spraw. R. Spyt

1. W sprawie wszczętej odwołaniem od decyzji organu rentowego przenoszącej na członka zarządu spółki odpowiedzialność za zobowiązania składkowe tej spółki nie posiada ona (spółka) statusu zainteresowanego, gdyż jej prawa i obowiązki nie zależą bezpośrednio od rozstrzygnięcia sprawy, której przedmiotem jest rozszerzenie odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki na członka (członków) jej zarządu.

2. Wskazanie mienia, o którym mowa w art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej dotyczy czasu po stwierdzeniu bezskuteczności egzekucji. Z brzmienia przepisu wynika, że chodzi o sytuację, w której (najpierw) egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a (następnie) członek zarządu wskazuje mienie spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części. Mowa w nim o majątku, który albo nie był znany (nie był ujawniony) w toku egzekucji, albo z którego w postępowaniu egzekucyjnym nie udało się w uzyskać zaspokojenia (np. nie udało się wtedy sprzedać nieruchomości dłużnika w drodze licytacji), lecz taka możliwość pojawiła się po umorzeniu postępowania egzekucyjnego i na nią właśnie wskazuje członek zarządu.

3. Wierzytelność, której dłużnik spółki nie spłaca i konieczne jest wszczęcie wobec niego egzekucji komorniczej, gdy dłużnik ma wprawdzie majątek nadający się do upłynnienia, ale nie wiadomo, czy uzyskana z tego tytułu kwota pokryje jego dług wobec spółki (płatnika) i w jakiej wysokości, nie stanowi wskazania mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części (art. 116 par. 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej).

Renta inwalidzka

Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2017 r., I UK 151/16
Sędzia spraw. K.Staryk

Przepisy art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie wykluczają opcji przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy na stałe, jednak należy wziąć pod uwagę również przepisy dotyczące konwersji renty w emeryturę (na przykład art. 24a ust. 1 i 2, art. 27a oraz 101a), jak również unormowanie z art. 13 ust. 3 ustawy.

Emerytura

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II UK 755/15
Sędzia spraw. J. Kuźniar

Z możliwości obliczenia wysokości emerytury na podstawie art. 55 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst; Dz.U. z 2015 r., poz. 748), nie mogą korzystać ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., także kontynuujący ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w art. 27 ustawy wieku emerytalnego, którym przyznane zostały emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (art. 27 ustawy) przed końcem 2008 r. w wysokościach obliczonych według dotychczasowych zasad, także wówczas gdy nie pobierali takiego świadczenia.

Sprawy różne

Skarga kasacyjna - wartość przedmiotu zaskarżenia

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II UZ 82/16
Sędzia spraw. J. Kuźniar

Sprawa, w której postępowanie sądowe zostało zainicjowane odwołaniem płatnika składek na ubezpieczenie społeczne od decyzji organu rentowego, określającej wyłącznie podstawę wymiaru składek na to ubezpieczenie, jest sprawą o prawa majątkowe, w której skarga kasacyjna jest przedmiotowo dopuszczalna jedynie wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia (stanowiąca wysokość należnej składki) nie jest niższa niż 10 tysięcy zł - art. 389² § 1 k.p.c.

Skarga kasacyjna – dopuszczalność

Wyrok SN z dnia 2 marca 2017 r., I UZ 61/16
Sędzia spraw. M. Procek

Skoro na emeryturę górniczą można przechodzić kilka razy, to w opisanym w treści art. 398² § 1 zd. 2 k.p.c. katalogu spraw, w których przysługuje skarga kasacyjna bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, mieści się również sprawa o prawo do kolejnej emerytury górniczej, przyznanej na podstawie odrębnych przesłanek

Wyrok SN z dnia 8 marca 2017 r., II UZ 80/16
Sędzia spraw. M. Procek

W sprawie o podleganie dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu (będącej sprawą o prawa majątkowe), wartość przedmiotu zaskarżenia - warunkująca, na podstawie art. 398² § 1 zd. 2 k.p.c., dopuszczalność skargi kasacyjnej - ustalana jest jako suma składek za sporny okres, nie więcej niż za rok.

Wyrok SN z dnia 23 lutego 2017 r., I UZ 65/16
Sędzia spraw. M. Procek

W razie rozpoznania apelacji od wyroku rozstrzygającego o odwołaniu od decyzji (zbiorczej) ustalającej płatnikowi składek (pracodawcy) i wskazanym w tej decyzji ubezpieczonym (pracownikom) podstaw wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną oznacza się odrębnie względem każdego ubezpieczonego.

Umorzenie postępowania cywilnego

Wyrok SN z dnia 9 marca 2017 r., II UK 193/16
Sędzia spraw. J. Hawryszko

Art. 182 § 1 k.p.c. należy interpretować z poszanowaniem konstytucyjnego prawa strony do merytorycznego rozpatrzenia sprawy przez sąd oraz zasady sprawiedliwości proceduralnej, a zatem należy dokonać sprawdzenia, czy przyczyna zawieszenia postępowania istniała i czy była przyjęta zasadnie, tak aby wykluczyć sytuację, że już tylko formalistyczna czynność umorzenia postępowania pozbawia stronę prawa do sądu w rozumieniu uzyskania merytorycznego rozstrzygnięcia.

Ochrona konkurencji i konsumentów

Wyrok SN z dnia 1 lutego 2017 r., III SK 69/15
Sędzia spraw. D. Miąsik

Do 31 grudnia 2016 r. kompetencje Prezesa UTK w zakresie nadzoru nad zawieraniem umów o udostępnienie infrastruktury kolejowej nie ograniczały się do rozstrzygnięcia kwestii spornych lub unormowania wyłącznie *essentialia negotii* takich umów.

Roszczenia alternatywne

Wyrok SN z dnia 28 marca 2017 r., II PK 17/16
Sędzia spraw. B. Cudowski

Sąd drugiej instancji nie może rozstrzygać o roszczeniach alternatywnych pracownika, w oparciu o art. 477¹ k.p.c. i zasądzić, tak samo jak sąd pierwszej instancji, odszkodowania w miejsce dochodzonego przywrócenia do pracy.

Pełnomocnik procesowy

Wyrok SN z dnia 21 marca 2017 r., II UZ 91/16
Sędzia spraw. K. Staryk

Do czynności procesowych od dnia 20 marca 2015 r. nie stosuje się uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r., II UZP 6/11, natomiast ma zastosowanie art. 465 § 1¹ k.p.c. Oznacza to, że pełnomocnikiem Dyrektora Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie mógł być od dnia 20 marca 2015 r. pracownik, zatrudniony w tym Zakładzie, niebędący radcą prawnym.

Asesor sądowy

Wyrok SN z dnia 22 lutego 2017 r., III KRS 2/17
Sędzia spraw. Z. Mysza

W procedurze wyłaniania kandydatów na wolne stanowiska asesorów wojewódzkich sądów administracyjnych nie stosuje się dyspozycji art. 58 § 1 i 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych, które regulują procedury konkursowe rekomendowania kandydatów na wolne stanowiska sędziów sądów powszechnych.

Postępowanie dowodowe

Wyrok SN z dnia 8 lutego 2017 r., I PK 95/16
Sędzia spraw. M. Procek

Zarzut naruszenia art. 381 k.p.c. nie poddaje się kontroli kasacyjnej, jeżeli strona nie zgłosiła, na podstawie art. 162 k.p.c., stosownego zastrzeżenia.

Zażalenie - niepełnosprawność

Wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2017 r., III UZ 3/17
Sędzia spraw. J. Frańczak

Sąd drugiej instancji nie ma kompetencji do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji oraz orzeczenia o stopniu niepełnosprawności i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio do wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności na podstawie art. 477^{14a} k.p.c.

Oświadczenie woli - wykładnia

Wyrok SN z dnia 14 grudnia 2016 r., II PK 276/15

Sędzia spraw. H. Kiryło

1. Przewidziane w art. 65 § 2 k.c. wymaganie badania zgodnego zamiaru stron i celu umowy ogranicza w pewnym stopniu możliwość werbalnej interpretacji umowy, jak również wyłącza ocenę rozumienia jej treści w sposób aprobowany tylko przez jedną ze stron.

2. Jeżeli w świetle innych reguł wykładni nie da się jednoznacznie ustalić sensu oświadczenia woli, to należy przyjąć takie jego znaczenie, jakie nie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego, a które pozwala osiągnąć cel składającego oświadczenie woli, przy założeniu, że jest on osobą działającą racjonalnie, a więc dobierająca efektywne środki działania dla osiągnięcia zamierzonego celu.

3. Ustalając znaczenie oświadczenia woli złożonych na piśmie należy zatem zacząć od sensu wynikającego z reguł językowych, z tym że przede wszystkim należy uwzględnić zasady, zwroty i zwyczaje językowe używane w środowisku, do którego należą strony, a dopiero potem ogólne reguły językowe. Trzeba jednak przy tym mieć na uwadze nie tylko interpretowany zwrot, ale także jego kontekst, a więc związki treściowe występujące między zawartymi w tekście postanowieniami. Dlatego nie można przyjąć takiego znaczenia interpretowanego zwrotu, który pozostawałby w sprzeczności z pozostałymi składnikami wypowiedzi. Klóciłoby się to bowiem z założeniem o racjonalnym działaniu uczestników obrotu prawnego. Przy wykładni oświadczenia woli należy - poza kontekstem językowym - brać pod uwagę okoliczności złożenia oświadczenia woli, czyli tzw. kontekst sytuacyjny.

4. Jeśli w drodze ogólnych reguł interpretacyjnych nie da się usunąć wątpliwości, to należy rozstrzygnąć je na niekorzyść tej strony, która zredagowała tekst wywołujący wątpliwości. Ryzyko wątpliwości wynikających z niejasnych postanowień umowy, niedających usunąć się w drodze wykładni, powinna bowiem ponieść strona, która zredagowała umowę.

Postępowanie dowodowe – opinia biegłych

Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2017 r., II UK 165/16

Sędzia spraw B.Gudowska

Proste działania rachunkowe nie wymagają wiadomości specjalnych, więc sąd dokonujący samodzielnie takich wyliczeń nie narusza art. 278 § 1 k.p.c.

Krajowa Rada Sądownictwa

Wyrok SN z dnia 26 stycznia 2017 r., III KRS 38/16

Sędzia spraw D. Miąsik

Odstąpienie przez KRS od rekomendacji Zespołu wymaga uzasadnienia.

III. OPRACOWANIA I ANALIZY

dr hab. Krzysztof Ślebzak

Renta rodzinna – skutki wyroku TK – umowa cywilna jako źródło prawa do alimentów (Notatka do sprawy III UZP 2/17)

A. Treść zagadnienia prawnego

Postanowieniem z 24 stycznia 2017 r. Sąd Najwyższy w sprawie II UK 606/15, na podstawie art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. odroczył wydanie orzeczenia i przekazał do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego następujące zagadnienie prawne:

„Czy umowne (dorożumiane) ustalenie i realizacja po rozwodzie alimentacji na rzecz byłego małżonka mogą być uznane za prawo do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.), nawet wtedy gdy osoba alimentowana była wyłącznie winna rozkładu pożycia?”.

B. Uzasadnienie zagadnienia prawnego

W ocenie Sądu Najwyższego przedstawiającego zagadnienie prawne, w zagadnieniu występują dwa zasadnicze problemy budzące poważne wątpliwości. Pierwszy dotyczy relacji umowy do ustawy a drugi relacji ustawy do Konstytucji.

Co się tyczy pierwszego ze sformułowanych zagadnień, to w ocenie Sądu Najwyższego materialne uzasadnienie prawa do renty rodzinnej dla rozwiedzionego małżonka wynika z tego, że po śmieci małżonka alimentującego traci alimenty, do których miał prawo za jego życia. Renta rodzinna z ubezpieczenia społecznego zastępuje wówczas te alimenty. W sprawie powstaje jednak pytanie czy decyduje samo alimentowanie czy ustawowy obowiązek alimentowania. W przedstawionym zagadnieniu chodzi zatem o treść (zakres) pojęcia „prawo do alimentów” z art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 13 maja 2014 r., SK 61/13 poważne wątpliwości budzi kwestia czy o tym prawie decyduje tylko ustawa czy też umowa małżonków (rozwiedzionych małżonków), która może być korzystniejsza niż ustawa. Chodzi o to, że wedle ustawy z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (k.r.o.) małżonek wyłącznie winny rozwodu (rozkładu pożycia) nie ma prawa do alimentów, czyli nie uzyska wyroku alimentacyjnego zobowiązującego byłego małżonek do alimentacji (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 2 lipca 1955 r., I CO 27/55 oraz tezę XII wraz z uzasadnieniem uchwały Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego z 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86). Wówczas rozwód uchyla sam przez się obowiązek alimentacyjny od chwili uprawomocnienia się wyroku

rozwodowego, gdy wyłącznie winnym rozvodu jest małżonek na rzecz którego zasądono alimenty. Małżonek winny rozkładu pożycia nie może żądać środków utrzymania od małżonka, który winy rozkładu pożycia nie ponosi. Taka jest regulacja wynikająca z ustawy (art. 60 k.r.o.). Ta regulacja nie musi jednak zamykać sprawy, gdyż małżonek niewinny może dobrowolnie alimentować małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia.

Alimenty mogą być określone w orzeczeniu sądu, ugodzie sądowej i w umowie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 4 grudnia 2013 r., III CZP 85/13). Ranga tego ostatniego źródła wzrosła po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 13 maja 2014 r., SK 61/13, a na pewno nie jest mniejsza niż ugody sądowej. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 70 ust. 3 z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej w zakresie w jakim uprawnienie małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej uzależnia od posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową. Powstaje jednak zasadnicze pytanie czy pozwala to ustalić prawo do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 w oderwaniu od przepisów ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

W tej sprawie Sądy pierwszej i drugiej instancji stwierdziły prawo wnioskodawczyni do renty rodzinnej, mimo iż była wyłącznie winna rozkładu pożycia. Za podstawę przyjęto umowę (dorozumianą) byłych małżonków o alimentowaniu wnioskodawczyni, które było realizowane po rozwodzie tak jak wcześniej w małżeństwie. Zasadniczym oparciem dla rozstrzygnięcia był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 maja 2014 r., SK 61/13. Choć podstawą materialną zasądzonych prawa jest umowa byłych małżonków, to Sąd w ogóle nie analizował jej (przynajmniej według treści uzasadnienia) w kontekście zgodności umowy z przepisami k.r.o., w szczególności z wyłączeniem wedle ustawy prawa do alimentów dla małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia. Na podstawie uzasadnienia wyroku objętego skargą można przyjąć, że decydowało faktyczne i dobrowolne alimentowanie małżonka winnego przez małżonka niewinnego, czyli to, że umowa jest korzystniejsza niż ustawa. W konsekwencji jako samodzielny i korzystniejszy tytuł umowa (nawet dorozumiana) składałaby się na „prawo do alimentów” w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

Po wskazanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego niewątpliwie doszło do zmiany stanu prawnego. Uchylone zostało ograniczenie, że prawo do alimentów zależy od posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową. Orzeczenie zwiększyło krąg małżonków rozwiedzionych uprawnionych do renty rodzinnej o tych, którzy byli uprawnieni do alimentów, ale nie zostały im ustalone w wyroku lub w ugodzie sądowej. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że chodzi o byłe małżonki, które otrzymywały alimenty od zmarłego w ramach dobrowolnego wywiązywania się przez niego z obowiązku alimentacyjnego, o którym mowa w art. 60 § 1 k.r.o. Stwierdzono niekonstytucyjność regulacji wynikającej z tego, że prawa do renty rodzinnej pozbawione były rozwiedzione małżonki, które należne im alimenty wyegzekwowały pozasądowo, w drodze porozumienia z byłym małżonkiem. Z uzasadnienia wyroku

można wywnioskować, iż nie zmienia to prawa materialnego, czyli w tym przypadku art. 60 § 1 k.r.o. W aspekcie normatywnym decyduje jednak sentencja wyroku Trybunału. Znaczenie zmiany stanu prawnego po wyroku Trybunału wynika z konieczności legitymizowania indywidulanej umowy małżonków jako źródła alimentów. Odejście od ograniczenia tytułu do alimentów tylko do wyroku i ugody sądowej, wyraźnie wskazuje na porozumienie, czyli umowę stron jako samodzielne źródło prawa i podstawę obowiązku alimentacyjnego (por. wskazana wyżej uchwała Sądu Najwyższego z 4 grudnia 2013 r., III CZP 85/13).

Uprawniona może być zatem teza, że nie tylko w art. 60 k.r.o. musi być osadzone prawo do alimentów po rozwodzie.

Jeszcze przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego prawo do alimentów małżonka rozwiedzonego z art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej nie było prostym odbiciem art. 60 k.r.o., czyli regulacji określającej prawo małżonków do alimentów po rozwodzie. Ujawniła się sprzeczność w orzecznictwie Sądu Najwyższego co do treści tego prawa. Stwierdzono bowiem, że z orzeczeniem rozvodu ustaje uprzedni obowiązek alimentacyjny orzeczony na podstawie art. 27 k.r.o. Czyli podstawą alimentów po rozwodzie jest tylko art. 60 k.r.o. a nie art. 27 k.r.o. (por. uchwała Sądu Najwyższego z 13 lipca 2011 r., III CZP 39/11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2011 r., III UK 84/10 a także odpowiednio w przypadku separacji wyrok z 9 sierpnia 2007 r., I UK 67/07). Z drugiej strony przyjęto, że orzeczone alimentowanie, które ma uzasadnienie w art. 27 k.r.o. przenosi się na czas po rozwodzie i może obowiązywać aż do śmierci zobowiązanego, chyba że wcześniej wystąpił i uzyskał uchylenie obowiązku (wyroki Sądu Najwyższego z 5 stycznia 2011 r., III UK 69/10 i 18 grudnia 2014 r., III UK 54/14). Można twierdzić, że ta sprzeczność orzecznictwa jest bez znaczenia, gdyż w obecnej sprawie nie było orzeczenia zobowiązującego do alimentowania na podstawie art. 27 k.r.o. Zarzut taki tylko pozornie może być zasadny, gdyż w aspekcie sformułowanego zagadnienia chodzi o możliwość przeniesienia obowiązku alimentowania na okres po rozwodzie, mimo iż w orzeczeniu rozwodowym i po rozwodzie nie orzekano o alimentach na podstawie art. 60 k.r.o. Czyli przyjmuje się, że małżonek rozwiedziony zachowuje nadal prawo (tytuł) do alimentacji i w konsekwencji prawo do renty rodzinnej, choć oparciem do alimentacji jest art. 27 k.r.o. a nie art. 60 k.r.o. Syntetycznie ujęto to w tezie do wyroku z 18 grudnia 2014 r., w sprawie III UK 54/14: *Konstytucyjnie usprawiedliwione jest adekwatne stanowisko, że małżonka rozwiedziona, która po rozwodzie nadal otrzymywała od byłego męża ustalone ugodą sądową kwoty ugodzonego obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny (art. 27 k.r.o.), legitymuje się po śmierci byłego męża dobrowolnym tytułem alimentacyjnym wymaganym do nabycia prawa do renty rodzinnej, który jest konstytucyjnie równorzędny z prawem do alimentów ustalonym wyrokiem lub ugodą sądową w związku z ustaniem małżeństwa przez rozwód (art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej w związku z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP).*

Odpowiedzi nie można więc zamknąć w prostym stwierdzeniu, że o prawie do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 decyduje jedynie obowiązek alimentacyjny na podstawie art. 60 § 1 k.r.o.

Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego znaczenie równoprawne może mieć umowa albo nawet samo alimentowanie oparte na dorozumianej umowie stron. Akceptuje się więc oderwanie pojęcia prawa do alimentów od jego tradycyjnego rozumienia, czyli jako prawa osadzonego w ustawie Kodeks rodzinny i opiekuńczy i będącego pochodną obowiązku ustawowego (określonego w przepisie prawa pozytywnego – art. 60 k.r.o.). Skoro art. 70 ust. 3 nie warunkuje już prawa do alimentów od ustalenia tego prawa w wyroku lub ugodzie sądowej, to podstawą tego prawa może być umowa małżonków.

Nie można by uznać, że *contra legem* jest dobrowolne alimentowanie po rozwodzie małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia. Umowa (porozumienie) dotycząca alimentów po rozwodzie, nie musi być niezgodna z prawem powszechnym (art. 56, 58 k.c.). Oczywiście nie zawsze będzie to zobowiązanie *stricte* cywilne, bo wystarczy, że alimentowanie będzie właściwe dla relacji rodzinnej i do takiej odwołał się Sąd powszechny w tej sprawie. Powstaje jednak dalsza kwestia, czy ten kierunek wykładni uprawnia tezę, że każda umowa dotycząca alimentowania po rozwodzie byłego małżonka mieści się w pojęciu prawa do alimentów z art. 70 ust. 3 ustawy.

Przeciw wagą dla powyższego wnioskowania może być stwierdzenie, że dobrowolne alimentowanie małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia nie stanowi wypełniania obowiązku alimentacyjnego (art. 60 k.r.o.), bo prawo do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 nie może być oderwane od obowiązku alimentowania, który w tym przypadku nie istnieje. Alimentowanie bez obowiązku z art. 60 k.r.o. może być rodzajem umowy renty (art. 907 k.c.).

Wcześniej zauważono, że alimentowanie z okresu małżeństwa (art. 27 k.r.o.) może przenieść się na czas po rozwodzie, czyli małżonek będzie miał prawo do alimentów i spełniać się będzie norma z art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej. Jednak słabość tego prawa wynika z tego, że zobowiązany może wystąpić o uchylenie obowiązku alimentacyjnego orzeczonego w czasie małżeństwa wobec orzeczenia rozwodu, natomiast małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia nie może już żądać alimentów (art. 60 k.r.o.). Czyli uprzedni obowiązek ma tylko charakter temporalny, choć może istnieć do śmierci ubezpieczonego (sprawy III UK 69/10 i III UK 54/14). Prawo do alimentów po rozwodzie dla małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia zależałoby wyłącznie od zachowania drugiego małżonka. Może alimentować dobrowolnie, czyli bez uprzedniego tytułu egzekucyjnego. Powstaje jednak pytanie czy świadczenie takie zawsze będzie można uznać za „prawo do alimentów” w rozumieniu art. 70 ust. 3.

Wydaje się, że mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w pojęciu prawa do alimentów z art. 70 ust. 3 chodzi tylko o prawo, które jest pochodne od alimentowania, wynikającego z obowiązku osadzonego w ustawie a nie w umowie. Umowa nie może być sprzeczna z ustawą. Czyli umowne prawo do alimentów w przypadku tej regulacji nie mogłoby pomijać zakresu ustawowego obowiązku alimentacji drugiego małżonka. Nadal decydowałoby prawo materialne a nie forma wyrażająca uprawnienie (wyrok, ugoda sądowa, umowa).

W ocenie składu kwestia ta jest znacząca i budzi poważne wątpliwości. Zmiana stanu prawnego po wyroku Trybunału Konstytucyjnego wymaga jednakowej wykładni,

bo wartością podstawową jest jednolitość orzecznictwa. Zagadnieniem kluczowym jest potrzeba rozstrzygnięcia czy pojęcie „prawo do alimentów” z art. 70 ust. 3 nie może być ujmowane dowolnie (*ad casum*), gdyż ma określoną treść i wyraża wspólną (jednakową) normę dla wszystkich adresatów prawa. Czyli nadal nie można pomijać zasadniczej reguły, iż małżonek wyłącznie winny nie ma prawo do alimentów po rozwodzie (art. 60 k.r.o.). Jeśli w wyroku rozwodowym orzeczono, że jest wyłącznie winny rozkładu pożycia, to nie ma prawo do alimentów na czas po rozwodzie i z tą chwilą wygasa jego prawo do alimentowania orzeczone na podstawie art. 27 k.r.o. Skoro decyduje ustawa, to w tym przypadku nie pozwala na korzystniejsze (umowne) ukształtowanie prawa alimentów po rozwodzie w rozumieniu art. 70 ust. 3 (por. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2009 r., II UK 135/08; z 16 marca 1999 r., II UKN 521/98; z 29 października 1998 r., II UKN 286/98 z 22 stycznia 1998 r., II UKN 461/97). Umowa może być nadal realizowana, jednak i w tym przypadku decydowałaby ustawa, czyli nie można stwierdzić, że po rozwodzie małżonek wyłącznie winny ma prawo do alimentów, bo drugi małżonek nie ma obowiązku alimentacji i tylko taki obowiązek ma na uwadze art. 70 ust. 3, a nie dowolny (umówiony), do czego może skłaniać wykładnia prawa po wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

W ocenie Sądu Najwyższego drugie zagadnienie dotyczy relacji ustawy do Konstytucji. Przede wszystkim zauważyć należy, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 maja 2014 r., SK 61/13 odnosi się do art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, a nie art. 60 k.r.o. Można więc twierdzić, że Sąd rozstrzygając o prawie do renty rodzinnej nadal musi sprawdzić spełnienie ustawowych przesłanek alimentacyjnych z art. 60 § 1 k.r.o. Czyli wyłączna wina rozkładu pożycia wykluczałaby prawo do alimentów na podstawie tego przepisu i konsekwentnie prawo do renty rodzinnej na podstawie art. 70 ust. 3.

Nie można jednak stwierdzić, że rodzina jest chroniona tylko w czasie trwania związku małżeńskiego (art. 18 i art. 71 Konstytucji). To małżeństwo jest źródłem alimentów dla rozwiedzionego małżonka, które świadczone są mimo rozwodu. Pozwalałoby to na ocenę indywidualnej sytuacji małżonka rozwiedzionego w aspekcie naruszenia zasady sprawiedliwości (art. 2 Konstytucji) i zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Brak prawa do alimentów na podstawie art. 60 § 1 k.r.o. jest wyjątkiem i nie musi każdorazowo oznaczać utraty alimentów a w konsekwencji prawa do renty rodzinnej. Zasadą jest alimentacja po rozwodzie a wyjątkiem jej odmowa. Brak prawa do alimentów to sytuacja wyjątkowa, bo dotyczy tylko przypadku małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia a nie innych przypadków, m.in. gdy orzeczono rozwód bez orzekania o winie albo z winy obu stron (art. 60 § 1 k.r.o.). Powstaje pytanie czy w każdym przypadku ten wyjątek powinien negatywnie przesądzać o prawie do renty rodzinnej (art. 70 ust. 3). Jeżeli małżonek niewinny żąda rozwodu z wyłącznej winy drugiego małżonka i skutkiem rozwodu nie dochodzi do zasadniczej zmiany w dotychczasowym alimentowaniu a stan taki trwa przez niekrótki czas (kilkanaście lat po rozwodzie), to powstaje uzasadnione pytanie czy odmowa renty rodzinnej na podstawie art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej w związku art. 60 § 1 k.r.o. jest sprawiedliwa i proporcjonalna. Przepis art. 70 ust. 3 stanowi o prawie do alimentów a nie o obowiązku alimentacyjnym. Jeśli trzymać się zasady, że system jest jednolity i pojęcia z obu ustaw nie mają różnych znaczeń, to problem dotyczy tylko prawa

rodzinnego. Różne mogą być przyczyny wyłącznej winy, oczywiście zdrada małżeńska nie jest przyczyną błahą. Jednak w małżeństwie jest też sfera materialna (alimentacyjna) i tą relację obejmuje społeczne ubezpieczenie rentowe. Po rozwodzie trwać może dalsza alimentacja i wzajemna pomoc. Orzeczenie wyłącznej winy jednego małżonka rozkładu pożycia dla relacji materialnej (alimentacyjnej) może być bez znaczenia. Renta rodzinna zastępuje alimentację otrzymywaną za życia zmarłego. Powstaje więc pytanie co ma przeważać, czy uzasadnione i potrzebne w stosunkach społecznych alimentowanie byłych małżonków, zatem takie jak w czasie małżeństwa, czy też orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy alimentowanego. Reasumując, uzasadnienie przedstawianego zagadnienia wynika z poważnych wątpliwości w wykładni prawa po zmianie art. 70 ust. 3 wynikającej z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Wzmacnia ono rangę indywidualnej umowy (nawet dorozumianej) małżonków co do alimentowania po rozwodzie, której nie można pominąć. Skłaniałoby to do tezy, iż rzeczywiste i uczciwe alimentowanie, takie jak w małżeństwie, może być uznane za spełnienie prawa do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3.

Na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych nie obowiązują zasady współżycia społecznego (art. 8 k.p., art. 5 k.c.). Jednak schematyczne (modelowe) orzekanie w każdym przypadku może pomijać sytuację w indywidualnej sprawie, która powinna skłaniać i uzasadniać stwierdzenie naruszenia zasady proporcjonalności lub zasady sprawiedliwości w odmowie prawa do renty rodzinnej. W konsekwencji orzeczenie może być niesprawiedliwe (*summum ius summa iniuria*).

C. Analiza zagadnienia prawnego

1. Analizę zagadnienia prawnego należałoby rozpocząć od dość oczywistej konstatacji, że problem sprowadza się do interpretacji art. 70 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz. U. z 2016 r., poz. 887 – dalej jako ustawa emerytalna) w kontekście wyroku TK z 13 maja 2014 r. z 13 maja 2014 r., SK 61/13, OTK-A 2014/5/52 (dalej jak wyrok TK z 2014 r.) oraz skutków, jakie wywiera on w sferze wykładni i stosowania prawa. Generalnie rzecz ujmując konsekwencją wydania orzeczenia zakresowego przez TK jest albo uznanie, w jaki sposób badanych przepisów interpretować nie wolno (orzeczenie negatywne) albo jak je interpretować należy (orzeczenie afirmatywne) przy stosowaniu prawa (K. Osajda, *Koncepcja orzeczenia zakresowego a wątpliwości na tle skutków orzeczeń TK*, (w:) *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa, Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego Tom XXVIII*, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013, s. 294). W przypadku wyroku zakresowego negatywnego (a z takim właśnie mamy do czynienia) dochodzi do wiążącego wskazania, w jaki sposób badanych przepisów interpretować nie wolno. W kontekście sentencji wyroku TK z 2014 r. (a ona przecież wiąże) chodzi o zakaz takiej interpretacji art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, w przypadku której uzależnia się prawo do renty rodzinnej od posiadania prawa do alimentów ustalonego **wyłącznie** wyrokiem lub ugodą

sądową. Słowo „wyłącznie” podkreśla zakresowo-negatywny charakter rozstrzygnięcia.

2. Zarówno sentencja, jak i samo uzasadnienie wyroku nie odnosi się natomiast do tego, jak należy interpretować art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, zwłaszcza w kontekście teoretycznej możliwości dekodowania na podstawie określonego przepisu bądź zespołu przepisów wielu norm postępowania. Niewątpliwie po wyroku TK z 2014 r. interpretacja analizowanego przepisu mogłaby prowadzić do wniosku, że *„małżonka rozwiedziona ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone **nie tylko** wyrokiem lub ugodą sądową”*. W tym świetle odpowiedź na pytanie zawarte w postanowieniu SN sprowadza się w istocie do ustalenia, w jaki sposób – z prawnego punktu widzenia – możliwe i dopuszczalne jest ustalenie prawa do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, a w szczególności czy prawem do alimentów jest uprawnienie wynikające z dorozumianej umowy pomiędzy byłymi małżonkami, na mocy której małżonka niewinny rozkładu pożycia dostarcza środki utrzymania, czy szerzej alimentuje małżonka wyłącznie winnego rozkładowi pożycia. Z prawnego punktu widzenia chodzi zatem o wykładnię wyrażenia *„miała (...) prawo do alimentów (...) ustalone wyrokiem lub ugodą sądową”*, którą można przeprowadzać zarówno z perspektywy rozumienia pojęcia „prawa do alimentów”, jak i interpretacji wymogu, że musi być ono „ustalone”, w tym nie tylko „wyrokiem lub ugodą sądową”.
3. Przegląd aktualnego stanu prawnego prowadzi do wniosku, że „prawa do alimentów” jako termin języka prawnego występuje w regulacjach z zakresu zabezpieczenia społecznego, w których normuje się problematykę świadczeń nabywanych w wyniku posiadania ustalonego prawa do alimentów, zwłaszcza renty rodzinnej czy jednorazowego odszkodowania. Poza ustawą emerytalną termin ten pojawia się m.in. w ustawie: 1) z 4 kwietnia 2014 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą (Dz. U. z 2014 r., poz. 616 ze zm.); 2) ustawie z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (j.t. Dz. U. z 2014 r., poz. 1518 ze zm.); 3) z 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (j.t. Dz. U. z 2014 r., poz. 213 ze zm.); 4) z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (j.t. Dz. U. z 2015 r., poz. 1242 ze zm.) oraz 5) z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t. Dz. U. z 2016 r., poz. 277 ze zm.). Pozostałe akty prawne to najczęściej rozporządzenia. Co ciekawe w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym pojęcie „prawa do alimentów” nie pojawia się; wielokrotnie natomiast używane jest w różnych kontekstach i odmianach słowo „alimentacja”.
4. Do czasu rozstrzygnięcia wyroku TK z 2014 r. normatywną treść „prawa do alimentów” w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej ustalano przez odwoływanie się do instytucji alimentacji znanej k.r.o. Jest ona regulowana

zarówno w art. 27 k.r.o. (w trakcie trwania małżeństwa), art. 61⁴ § 4 k.r.o. (regulujący sytuację małżonków w separacji), jak i w art. 60 k.r.o. (w przypadku małżonków rozwiedzionych). Każdorazowo źródłem obowiązku alimentacyjnego jest przepis k.r.o., a wyrok albo ugoda sądowa tylko potwierdza jego istnienie oraz kształtuje zasady jego wykonywania. Jest to zatem obowiązek ustawowy, który istnieje niezależnie od woli (byłych) małżonków, jeśli tylko zostały spełnione przesłanki wskazane w przedmiotowych unormowaniach.

5. Nie powinien więc dziwić wyrok TK z 2014 r., w którym Trybunał uznał, że „art. 70 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440, 1717 i 1734) w zakresie, w jakim uprawnienie małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej uzależnia od wymogu posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową, jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Bezsporne jest bowiem, że obowiązek alimentacyjny wynikający z k.r.o., w tym zwłaszcza ten wynikający z jego art. 60 może być realizowany w każdy sposób, co odnosi się zarówno do sytuacji, w której zasady wykonywania tej powinności zostały uregulowane w umowie pomiędzy byłymi małżonkami, jak i wtedy, gdy dochodzi tylko do faktycznego wykonania tego obowiązku przez jednego z byłych małżonków na rzecz drugiego, za zgodą (choćby dorozumianą) tego ostatniego. Związane jest to z charakterem prawnym umów, których przedmiotem jest realizacja ustawowego obowiązku alimentacyjnego. Dla przypomnienia trzeba tylko w tym miejscu wskazać, że tłem dla wyroku TK był stan faktyczny, w którym osobie rozwiedzionej przysługiwało ustawowe prawo do alimentów, nieustalone jednak w wyniku wystąpienia na drogę sądową (wyrokiem lub ugodą sądową). W stanie prawnym przed wyrokiem TK oznaczało to, że osobie tej prawo do renty rodzinnej nie przysługiwało. Prawa do tego świadczenia pozbawione były bowiem te rozwiedzione małżonki, które należne im alimenty otrzymywały (bądź wyegzekwowały) pozasądowo, w drodze porozumienia z byłym małżonkiem.
6. W tym kontekście, zasadnie stwierdza SN, że nie ma znaczenia spór jaki ujawnił się w orzecznictwie SN co do treści prawa do alimentów w przypadku orzeczenia rozwodu, a zatem czy podstawą alimentów po rozwodzie jest art. 27 k.r.o. czy art. 60 k.r.o. W obu przypadkach mamy bowiem do czynienia z ustawowym obowiązkiem alimentacyjnym. Nie chodzi również o to, że w analizowanej sprawie nie było orzeczenia zobowiązującego do alimentowania na podstawie art. 27 k.r.o. Jednocześnie warto jednak zauważyć, że gdyby takie orzeczenie było, to niewątpliwie należałoby rozważyć kwestię, czy rozwód prowadzi do wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego z art. 27 k.r.o., czego skutkiem byłoby ewentualne powstanie prawa do alimentów na podstawie art. 60 k.r.o. Problem ten miałby znaczenie wówczas, gdyby okazało się, że obowiązek alimentacyjny wynikający z art. 27 k.r.o. ustalony w wyniku orzeczenia sądowego bądź ugody sądowej był realizowany również po

rozwodzie, mimo że w świetle art. 60 k.r.o., małżonek alimentujący, obowiązku takiego już nie miał. Wtedy właśnie pojawiłoby się pytanie o prawną kwalifikację realizowanego obowiązku, co w zasadzie sprowadzałoby się do tego samego problemu, jak w pytaniu przedstawionym przez SN. Chodziłoby bowiem o odpowiedź na pytanie, czy prawo do alimentów ustalone na podstawie art. 27 k.r.o. i realizowane faktycznie po rozwodzie, mimo braku obowiązku alimentacyjnego z art. 60 k.r.o. uzasadnia przyjęcie, że mamy do czynienia z prawem do alimentów w ujęciu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej.

7. Rozumienie sformułowania „prawa do alimentów” nawiązujące do realizacji ustawowego obowiązku alimentacyjnego oraz rodzajów rozstrzygnięć bądź czynności prawnych, w których przedmiotowe prawo może zostać potwierdzone wpisuje się zresztą wyrok TK z 2014 r. Słusznie zauważa się w nim, że obowiązek alimentacyjny wynikający z art. 60 k.r.o. może być realizowany na warunkach ustalonych samodzielnie przez strony w drodze zgodnego ich porozumienia. Niezbędną częścią umowy są bowiem oświadczenia woli stron, które mogą być wyrażone przez każde ich zachowanie ujawniające tę wolę w sposób dostateczny. Zachowanie to uzyskuje przymiot oświadczenia woli, jeśli jest ono zrozumiałe, swobodne i złożone w zamiarze wywołania określonych skutków prawnych (zob. A. Brzozowski, [w:] *Prawo zobowiązań - część ogólna. System prawa prywatnego. Tom 5, red. E. Łętowska, Warszawa 2013, s. 422-423*). Jednocześnie TK odwołał się do uchwały SN z 4 grudnia 2013 r., sygn. akt III CZP 85/13 (OSNC nr 3/2014, poz. 28), w której stwierdzono, że „treść obowiązku wynikającego ze stosunku alimentacyjnego wprawdzie określa ustawa (...), jednak nie ma przeszkód, aby obowiązek świadczenia został skonkretyzowany w umowie, ugodzie sądowej albo w orzeczeniu sądowym”. Jeśli chodzi o umowę konkretyzującą świadczenia alimentacyjne, to może ona zostać zawarta nawet w sposób dorozumiany. Porozumienie stron w kwestii sposobu realizacji obowiązku alimentacyjnego i wysokości świadczeń alimentacyjnych nie wymaga zatem nadania mu formy pisemnej. W razie niedochowania takiej formy o istnieniu umowy zawartej „per facta concludentia” może świadczyć to, że alimenty faktycznie są przez zobowiązanego uiszczane na rzecz osoby uprawnionej. W uchwale w sprawie III CZP 85/13 podkreślono ponadto, że dopuszczalne jest nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, w którym dłużnik złożył oświadczenie o poddaniu się egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Jest to również zachęta dla byłych małżonków do pozasądowego ustalania kwestii wzajemnych świadczeń alimentacyjnych.
8. Można zatem stwierdzić, że jednym ze skutków wyroku TK z 2014 r. jest taka interpretacja art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, według której prawo do renty rodzinnej nabywa również małżonka rozwiedziona, jeżeli miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone umową, przy czym musi być to „umowa dotycząca obowiązku alimentacyjnego” (takim pojęciem posługuje się prawodawca w art. 138 k.r.o.).
9. Powyższa wykładnia niewątpliwie uwzględnia również ten aspekt rozumienia wyrażenia „prawo do alimentów ustalone wyrokiem lub ugodą sądową”, w której

nacisk kładzie się na rozumienie terminu „ustalone”. Na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych pojęcie „ustalić prawo” ma ściśle określone znaczenie i w kontekście uprawnień emerytalno-rentowych nawiązuje do normatywnej koncepcji ich powstawania z mocy prawa i potwierdzenia ich istnienia decyzją o charakterze deklaratoryjnym. W dużym uproszczeniu oznacza to, że określone uprawnienie wynika z obowiązujących regulacji, nabywane jest z mocy prawa, a decyzja - wydawana z urzędu bądź na wniosek - tylko potwierdza przedmiotowe nabycie (ma więc charakter deklaratoryjny). Podobnie można byłoby przyjąć również w przypadku rodzinnego obowiązku alimentacyjnego, który jest „ustalany” wyrokiem, ugodą sądową lub umową. Ani wyrok sądowy, ani pozostałe dwa rodzaje czynności prawnej nie kreują zatem prawa podmiotowego, jedynie potwierdzają istniejące uprawnienie, określając zasady jego wykonywania.

10. Sposób interpretacji art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, który nawiązuje do normatywnej podstawy obowiązku alimentacyjnego i do warunku, że prawo do alimentów ma być „ustalone” pojawił się także w orzecznictwie sądów powszechnych (por. wyrok: Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 20 kwietnia 2016 r., III AUa 1146/15, LEX Nr 2053902; Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 3 lutego 2016 r., III AUa 1455/15, LEX Nr 2004553; Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 15 grudnia 2015 r., III AUa 149/15, LEX Nr 1966349; Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 16 września 2015 r., III AUa 987/15, LEX Nr 1808639; Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 17 grudnia 2015 r., III AUa 1085/14, LEX Nr 2023141). Mowa jest w nich o tym, że prawo do renty rodzinnej zostało powiązane z istnieniem obowiązku alimentacyjnego w rozumieniu przepisów k.r.o., a nie z zakresem jego realizacji. Nawiązuje to skądinąd wprost do uzasadnienia wyroku TK z 2014 r., w którym stwierdza się, że „nie każde przekazywanie określonej sumy pieniężnej na rzecz byłego małżonka stanowi realizację obowiązku alimentacyjnego, o którym mowa w art. 60 § 1 k.r.o. O obowiązku takim można bowiem mówić dopiero wówczas, gdy spełnione zostaną przesłanki wskazane w tym przepisie, tj. małżonek uprawniony nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia małżeńskiego i znalazł się w niedostatku”. Jednocześnie TK stwierdził, że o ustaleniu prawa do alimentów nie może być mowy w przypadku małżonek rozwiedzionych, które „nie podjęły żadnych działań zmierzających do wyegzekwowania przysługujących im alimentów od byłego małżonka, niezależnie od tego, czy na podstawie porozumienia stron czy na drodze sądowej. W wypadku tych osób nie nastąpiła bowiem konkretyzacja abstrakcyjnego prawa do alimentów przysługującego *ex lege*, a zatem nie można uznać, że ich prawo do alimentów jest prawem „ustalonym” (podkreślenie moje), tak jak tego wymaga art. 70 ust. 3 ustawy FUS.”
11. W tym świetle można sformułować wniosek, że o „ustalonym” prawie do alimentów można mówić jedynie wówczas, gdy małżonki rozwiedzione, przed śmiercią współmałżonka skutecznie wyegzekwowały przysługujące im z ustawy prawo do alimentów, bądź uzyskały świadczenia alimentacyjne na podstawie

porozumienia stron, bądź uzyskując korzystny dla nich wyrok lub ugodę sądową. Prowadzi to do wniosku, że prawo do alimentów jest „ustalone” w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej w przypadkach, w których: 1) obowiązek alimentacyjny wynika *ex lege*, 2) doszło do jego konkretyzacji wskutek działań podmiotu uprawnionego, 3) potwierdzeniem tej konkretyzacji jest wyrok sądowy, ugoda sądowa bądź umowa dotycząca obowiązku alimentacyjnego. Skutkiem negatywnego wyroku zakresowego TK z 2014 r. byłoby zatem to, że za dopuszczalną należałoby uznać interpretację, według której prawo do renty rodzinnej mogłaby nabyć również „małżonka rozwiedziona jeżeli miała w dniu śmierci byłego męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem, ugodą sądową lub umową dotyczącą obowiązku alimentacyjnego”. W przedmiotowych przypadkach przymiotnik „ustalone” zyskiwałby więc samodzielne znaczenie normatywne, odpowiadające koncepcji nabywania praw emerytalno-rentowych *ex lege* (art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej). Ustalenie prawa do alimentów potwierdzałoby więc istnienie obowiązku alimentacyjnego oraz przesądzałoby o sposobie i zakresie jego realizacji wobec osoby uprawnionej.

12. Przedstawiony wyżej sposób wykładni art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej uwzględnia zarówno jego językowe brzmienie, jak również wnioski wynikające z uzasadnienia wyroku TK z 2014 r. Ponieważ jednak negatywny wyrok zakresowy wskazuje jedynie na to, jak nie należy interpretować przepisu, to powstaje pytanie, czy przedmiotowy przepis można byłoby zinterpretować jeszcze w inny sposób, przykładowo nawiązujący do faktu, że „prawo do alimentów” jest pojęciem języka prawnego tylko w przedstawionych wyżej aktach prawnych. Oznacza to, że można byłoby je ustanowić (i tak też nazwać) również w umowie pomiędzy byłymi małżonkami, nawet jeśli nie stanowiłaby ona realizacji obowiązku alimentacyjnego z k.r.o. Brak istnienia między byłymi małżonkami ustawowego obowiązku alimentacyjnego nie uniemożliwia bowiem jej zawarcia. O to pyta w istocie Sąd Najwyższy. Osoba wyłącznie winna rozkładu pożycia nie ma bowiem prawa do alimentów na podstawie k.r.o., z tego powodu nie jest dopuszczalne zawarcie „umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego”, natomiast nie jest wykluczona alimentacja w potocznym rozumieniu na podstawie umowy (choćby dorozumianej) prawa cywilnego. Wówczas umowa taka jest źródłem obowiązku zobowiązaniowego, gdyż kreuje prawa i obowiązki stron i ustanawia podmiotowe „prawo do alimentów”.
13. Przede wszystkim można byłoby stwierdzić, że nie jest prawo „ustalone” w rozumieniu przedstawionym wyżej, tylko prawo ustanowione (ukształtowane) umową. Nie byłoby to również typowe świadczenie alimentacyjne. W doktrynie prawa rodzinnego uważa się bowiem, że „świadczenie należy „bowiem do „typowych” świadczeń alimentacyjnych, jeśli „wynika” ze stosunku alimentacyjnego regulowanego przepisami prawa rodzinnego. W przypadku wątpliwości, czy świadczenie posiada charakter stosunku alimentacyjnego, a co za tym idzie, czy należy do niego stosować przepisy k.r.o., wystarczy uprzednio odpowiedzieć na pytanie, czy jest ono wykonywane *causa solvendi*

wobec obowiązującego z mocy prawa stosunku alimentacyjnego. Powiązanie świadczenia alimentacyjnego z istnieniem ustawowego zobowiązania kwalifikuje świadczenie alimentacyjne jako *stricte* alimentacyjne. Dzięki temu można uniknąć błędnego twierdzenia, jakoby świadczeniem alimentacyjnym były także inne świadczenia przypominające alimenty, które wynikają z treści umów obligacyjnych czy też umów rzeczowych. Kauzalne powiązanie świadczenia alimentacyjnego ze zobowiązaniowym stosunkiem alimentacyjnym pozwala także odróżnić alimenty od innych przysporzeń majątkowych. Niejednokrotnie rodzice dokonują przysporzeń wobec dziecka ponad zakres jego uzasadnionych potrzeb. Tego typu zachowania mieszczą się w kategorii umowy darowizny, a nie świadczenia alimentacyjnego” (por. M. Antas, J.M. Łukasiewicz, *Prawo alimentacyjne. Zagadnienia materialne*, (red.) I. Ramus, Wyd. Marszałek 2015, s. Cześć I, Dział I, Rozdział I, 7. Wnioski). Prawo do alimentów ustanowione zatem w umowie niebędącej skutkiem wykonywania obowiązku alimentacyjnego powinno podlegać prawnej kwalifikacji według przepisów kodeksu cywilnego. Umowa ustanawiająca takie prawo będzie mogła być uznana za umowę renty bądź darowizny, albo za inny rodzaj umowy cywilnej, na podstawie której dochodzi do przysporzenia.

14. Przeciwno uznaniu możliwości uznania umownego prawa do alimentów jako prawa do alimentów w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej przemawia jednak najbardziej charakter renty rodzinnej oraz cechy chronionego ryzyka, chociaż *prima facie* można byłoby próbować twierdzić wręcz przeciwnie. Skoro byli małżonkowie zgodzili się na pewien rodzaj alimentacji (nieznajdujący normatywnej podstawy w k.r.o.), to sam fakt alimentacji nakazuje z chwilą śmierci żywiciela chronić osobę pozostałą przy życiu. Ochronie podlegałyby zatem sytuacja takiej osoby ze względu na stratę w wyniku śmierci byłego małżonka środków utrzymania, jakie dostarczał on w wyniku umownej alimentacji. Ma to również związek z ustaleniem treści ryzyka chronionego rentą rodzinną, gdyż w takim przypadku uważa się, że jest to bardziej ryzyko osób pozostałych przy życiu, aniżeli zmarłego [na temat treści ryzyka utraty żywiciela por. R. Pacud, *Ryzyko utraty żywiciela – konstrukcja i treść*, (w:) *Świadczenia z ubezpieczenia społecznego na rzecz rodziny. Ochrona interesów rodziny po stracie żywiciela w prawie ubezpieczeń społecznych*, Warszawa-Jodłowa 2016, s. 41-42].
15. W zakresie dotyczącym charakteru renty rodzinnej aktualne są uwagi, jakie zostały zawarte w przygotowanej przeze mnie notatce do sprawy III UZP 1/17. Odnoszą się one m.in. do problematyki „pochodności” renty rodzinnej, co wpisywałoby się również w argumentację przemawiającą za ustaleniem prawa do renty rodzinnej w przypadku ustanowienia umownego prawa do alimentów. W piśmiennictwie „pochodność” renty rodzinnej rozumie się zazwyczaj w ten sposób, że jest to świadczenie, które przysługuje w miejsce świadczenia pobieranego przez zmarłego żywiciela rodziny, względnie przyznawanego w przypadku spełnienia warunków do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych (por. Ł. Prasolek, *Komentarz do art. 65*, (w:) *Emerytury i renty z*

Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe. Komentarz, red. B. Gudowska, K. Ślebzak, Warszawa 2013, s. 506-507; I. Jędrasik-Jankowska, Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego, Warszawa 2009, s. 332-333; A. Wypych-Żywicka, Renta rodzinna z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zagadnienia materialnoprawne, Gdańsk 2006, s. 204). Za pochodnym charakterem renty rodzinnej wypowiedział się również SN, przyjmując, że jest to świadczenie następcze, pochodzące od poprzednika prawnego (wyr. SN z 20 marca 1996 r., II UR 1/96, OSNAPiUS z 1996, Nr 19, poz. 290; z 20 stycznia 2000 r., II UKN 321/99, OSNAPiUS z 2001, Nr 11, poz. 389; z 24 stycznia 2001 r., II UKN 122/00, OSNAPiUS z 2002, Nr 18, poz. 440). Również w orzecznictwie sądów powszechnych „pochodność” renty rodzinnej rozumiana jest w podobny sposób. Przykładowo stwierdza się, że:

- a) renta rodzinna jest świadczeniem pochodnym, jaki przysługiwałby osobie zmarłej, dlatego też w pierwszej kolejności rozpoznaniu podlega spełnienie przesłanek przez osobę zmarłą (wyr. SA w Poznaniu z 4 sierpnia 2016 r., III AUa 2127/15, wyr. SA w Lublinie: z 2 marca 2016 r., III AUa 1011/15, z 22 grudnia 2015 r., III AUa 499/15; wyr. SA w Gdańsku z 20 lutego 2013 r., III AUa 1231/12);
  - b) prawo do renty rodzinnej ma charakter pochodny (wtórny), przez co rozumie się, że jest to świadczenie, które przysługuje w miejsce świadczenia pobieranego przez zmarłego żywiciela rodziny, względnie przyznawanego w przypadku spełnienia warunków do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych. Uprawniony członek rodziny nie nabywa samodzielnie prawa do renty rodzinnej jako odrębnego świadczenia, ale nabywa je niejako po zmarłym, wstępuje w to prawo, które wcześniej przysługiwało zmarłemu żywicielowi (wyr. SA w Lublinie: z 30 września 2015 r., III AUa 477/15, z 26 maja 2015 r., III AUa 229/15);
  - c) zgodnie z treścią art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej renta rodzinna uzależniona jest od tego, czy zmarły członek rodziny spełniał warunki wymagane do nabycia prawa do renty lub emerytury; stanowi więc pochodną emerytury lub renty, bądź renty z tytułu niezdolności do pracy zmarłego (wyr. SA w Białymstoku z 18 czerwca 2013 r., III AUa 1304/12).
16. Dominuje zatem pogląd, że uprawniony członek rodziny nie nabywa samodzielnie prawa do renty rodzinnej jako odrębnego świadczenia, ale nabywa je po zmarłym, wstępuje w prawo, które wcześniej przysługiwało zmarłemu żywicielowi (Ł. Prasolek, *Komentarz...*, op. cit., s. 507). Z kolei w przypadku gdy zmarły pobierał emeryturę lub rentę, renta rodzinna zastępuje niejako pobierane świadczenie (I. Jędrasik-Jankowska, *Ochrona ubezpieczeniowa ryzyka utraty żywiciela*, (w:) T. Szumlicz (red.) *Społeczne aspekty ubezpieczenia*, Warszawa 2005, s. 115). Podobnie można byłoby rozumować w przypadku „wstępowania” w ustalone prawo do alimentów.
17. Z powyższym stanowiskiem nie można się jednak zgodzić, mimo że niewątpliwie wysokość renty rodzinnej stanowi pochodną prawa do świadczenia jakie przysługiwało, bądź przysługiwałoby zmarłemu. Podkreślić trzeba, że z

prawnego punktu widzenia w razie śmierci ubezpieczonego prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy jednak nie powstaje, a wręcz przeciwnie – wygasa. Renta rodzinna nie może być więc „pochodną nieistniejącego prawa. (...) W art. 65 posłużono się zatem fikcją prawną, tyle że nie ze względu na wykazanie związku renty rodzinnej z prawem do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, co dla wskazania niezbędnej przesłanki, że mianowicie w chwili śmierci emeryta lub rencisty istniał stosunek ubezpieczeń rentowych (ściślej – ubezpieczenia na wypadek śmierci żywiciela). Śmierć żywiciela (ubezpieczonego, emeryta lub rencisty) jest zatem samoistnym zdarzeniem ubezpieczeniowym, z którym ustawa wiąże prawo do renty rodzinnej, czyli do uprawnienia własnego (a nie pochodnego).” (*J. Jończyk, Prawo..., op. cit., s. 168; p. także K. Ślebzak, Glosa do wyr. z 5 lipca 2001 r., II UKN 479/00, s. 622*). Prawo do renty rodzinnej trzeba więc uznać za samodzielne prawo podmiotowe na wypadek śmierci żywiciela. Członkowie rodziny nabywają uprawnienie do własnego świadczenia (prawa podmiotowego), a nie pochodnego. J. Jończyk stwierdza dodatkowo, że jest to też „powód, dla którego podjęto próbę przywrócenia renty rodzinnej zamiast uposażenia rodzinnego, bo przecież nie ma czegoś takiego jak wynagrodzenie za pracę nieboszczyka i przysługujące rodzinie z tego tytułu świadczenie, może natomiast istnieć i jest szeroko stosowane ubezpieczenie żywiciela rodziny” (*J. Jończyk, Prawo..., s. 168-169*).

18. Powyższe pozwala na stwierdzenie, że ryzyko śmierci żywiciela nie jest ryzykiem osób pozostałych przy życiu, ale ryzykiem ubezpieczonego, emeryta lub rencisty polegającym „na niebezpieczeństwie odumarcia i pozostawienia bez środków utrzymania osób, wobec których żywiciel z tytułu prawnego (wyjątkowo także z tytułu społecznego, obyczajowego, moralnego) ma zobowiązanie o charakterze alimentacyjnym” (*J. Jończyk, Prawo zabezpieczenia społecznego, Kraków 2001, s. 16*). Konstrukcja prawna renty rodzinnej sprowadza się zatem do swoistego przejęcia alimentacji przez państwo wobec osób pozostałych przy życiu. Nie chodzi jednak o przyjęcie każdego obowiązku alimentacyjnego, ale tylko takiego który wynika z istniejących bądź byłych więzi rodzinnych regulowanych przepisami k.r.o. Zdaniem J. Błaszczaka renta rodzinna jest więc „surogatem obowiązku alimentacyjnego”, co sprawia, że nie jest zasadne jej przyznanie na rzecz rozwiedzionego małżonka, który otrzymywał od zmarłego ubezpieczonego środki utrzymania na podstawie innego tytułu. Przykładowo „do zawarcia umowy renty konieczna jest jedynie zgodna wola stron umowy, a nie zaistnienie, jak w przypadku alimentów, przesłanek dotyczących winy rozkładu małżeństwa oraz pogorszenia się sytuacji materialnej czy niedostatku, jako skutku rozwodu. Nie jest więc wykluczone, aby do renty z art. 903 k.c. był uprawniony małżonek wyłącznie winny rozkładu małżeństwa, którego sytuacja materialna na skutek rozwodu poprawiła się” (*J. Błaszczak, Renta rodzinna dla rozwiedzionego małżonka, w: XX lecie sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Praca zbiorowa, Wrocław 2011, s. 42; Ł. Prasolek, Komentarz do art. 70, (w:) Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury*

pomostowe, Komentarz, red. B. Gudowska, K. Ślęzak, Warszawa 2013, s. 526).

19. Gdyby natomiast uznać, że możliwe jest przejęcie przez państwo każdego obowiązku alimentacyjnego, w tym ukształtowanego umową cywilnoprawną, to równie dobrze można byłoby uznać, że prawo do renty rodzinnej powinno przysługiwać w przypadku śmierci jednego partnera (jeszcze „nie małżonka”) w ramach więzi powstałych przed zawarciem związku małżeńskiego (choćby od momentu tzw. zaręczyn) bądź innych więzi funkcjonujących w praktyce na wzór czy podobieństwo więzi małżeńskich. W takiej sytuacji prawo do renty rodzinnej, realizowane przez państwo byłoby wynikiem wyłącznie woli stron danego stosunku prawnego, a czynności prawne podejmowane przez podmioty prywatne kreowałyby publiczne prawa podmiotowe o charakterze socjalnym. Osoba całkowicie winna rozkładu pożycia, która została pozbawiona ustawowo prawa do alimentów (i nie chodzi w tym przypadku o moralną ocenę tej sytuacji), nie może domagać się ani dostarczenia jej środków utrzymania od byłego małżonka, ani nie może oczekiwać, że państwo zrealizuje na jej rzecz rentę rodzinną. Z kolei w sytuacji, gdy był małżonek (niewinny rozkładu pożycia) decyduje się na jakąkolwiek formę pomocy (alimentacji w szerokim tego słowa znaczeniu) drugiemu, byłemu małżonkowi (winnemu rozkładowi pożycia), to jest to jego „prywatna sprawa” nieregulowana przepisami bezwzględnie obowiązującymi. Co najwyżej zastosowanie znajdą dyspozytywne przepisy prawa cywilnego. Z faktu tego nie wynika jednak powstanie po stronie państwa, jakiegokolwiek zobowiązania. Zobowiązanie alimentacyjne z k.r.o. wygasa bowiem z chwilą rozvodu. Warto w tym miejscu pamiętać, że także państwo (a dokładnie ZUS będący państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną) przejmuje obowiązek alimentacyjny na podstawie ustawy emerytalnej w ograniczonym zakresie (świadczenie jest pieniężne) oraz, w określonych przypadkach, tylko przez określony czas (np. w przypadku art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej – nabycie w okresie 5 lat od chwili śmierci czy art. 70 ust. 4 ustawy emerytalnej – okresowa renta rodzinną).
20. Zarówno brzmienie językowe przepisu („prawo do alimentów z jego strony ustalone”), jak i charakter renty rodzinnej oraz ryzyka śmierci żywiciela nie pozwalają zatem na inną interpretację art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, aniżeli tę, która uwzględnia, że prawo do renty rodzinnej jest skutkiem przejęcia przez państwo obowiązku alimentacyjnego wynikającego z k.r.o. Prawo do renty rodzinnej może zatem powstać jedynie w przypadku istnienia obowiązku alimentacyjnego wynikającego z k.r.o. i to pod warunkiem wystąpienia z odpowiednim roszczeniem, które może być potwierdzone wyrokiem, ugodą sądową lub umową.
21. Mając na względzie powyższe należałoby stwierdzić, że po negatywnym wyroku zakresowym z 2014 r. skutkiem wykładni art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej może być odtworzenie normy prawnej o następującym brzmieniu: *„Małżonka rozwiedziona ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do*

alimentów z jego strony ustalone wyrokiem, ugodą sądową lub umową dotyczącą ustawowego obowiązku alimentacyjnego”. Oznaczałoby to, że była małżonka wobec której nie istnieje obowiązek alimentacyjny z k.r.o. bądź istnieje obowiązek alimentacyjny, ale nie podjęła ona żadnych działań w celu jego wyegzekwowania, nie może nabyć prawa do renty rodzinnej.

dr hab. Krzysztof Ślebzak

Emerytura wojskowa – kontrakt z NATO – zmniejszenie świadczenia (Notatka do sprawy III UZP 4/17)

A. Zagadnienie prawne

Postanowieniem z 23 lutego 2017 r. (III AUa 1156/16) Sąd Apelacyjny w G. III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych przedstawił Sądowi Najwyższemu następujące zagadnienie prawne:

„Czy przychód osiągnięty z tytułu zatrudnienia na podstawie kontraktu zawartego z Joint Force Training Centre (JFTC), tj. Centrum Szkolenia Sił Połączonych mieszczącym się w Bydgoszczy, stanowiącym integralną część struktury Sojuszniczego Dowództwa Transformacji (ACT), stanowi przychód, o jakim stanowi przepis art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.) w związku z art. 40 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm.) przy uwzględnieniu szczególnych regulacji w zakresie statusu personelu cywilnego NATO wynikających z następujących aktów prawnych:

- umowy między Państwami - Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie 19 czerwca 1951 r. (tzw. NATO SOFA), Dz. U. z 2000 r. Nr 21, poz. 257;
- protokołu dotyczącego statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Paryżu 28 sierpnia 1952 r. (tzw. protokół paryski), Dz. U. z 2000 r. Nr 64, poz. 746;
- umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945;
- przepisów dot. Personelu Cywilnego NATO (NATO Civilian Personnel Regulations – NCPRs)

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_12/20161221_161221-cpr-amnd27-en.pdf - znajdujących zastosowanie na podstawie art. 5.1. umowy zawartej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego

Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945;

- przepisów dotyczących ochrony danych osobowych pracowników NATO.”

B. Uzasadnienie zagadnienia prawnego

Uzasadnienie zagadnienia prawnego zostało przedstawione dość obszernie. Z tego powodu nie ma potrzeby powtarzania w tym miejscu jego treści. Przytoczyć trzeba jednak zasadnicze motywy.

1. Stan faktyczny

Na podstawie kontraktu z 16 września 2013 r., ubezpieczony J. S. został zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na stanowisku inżyniera w Dziale Symulacji i Modelowania Komputerowego.

Centrum Szkolenia Sił Połączonych (Joint Force Training Centre - JFTC) mieści się w Bydgoszczy i służy wspieraniu szkolenia sił Sojuzu Północnoatlantyckiego (NATO) i państw uczestniczących w Partnerstwie dla Pokoju, poprawie ich interoperacyjności, w tym w wymiarze wielonarodowych połączonych komponentów rodzajów sił zbrojnych, oraz wspieraniu Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy ds. Transformacji (Supreme Allied Commander Transformation - SACT) w realizacji jego funkcji i zadań jako kierowniczego organu NATO w kwestii transformacji. JFTC jest organizacją finansowaną z funduszy międzynarodowych, ustanowioną decyzją Rady Północnoatlantyckiej (North Atlantic Council - NAC), podlegającą zapisom umowy NATO SOFA i Protokołu Paryskiego (*vide*: art. 1 umowy zawartej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945).

Odwołujący złożył pozwanemu organowi 30 września 2015 r. - na jego wezwanie (zainspirowane anonimową informacją z 17 grudnia 2014 r.) - oświadczenie, że jest zatrudniony w JFTC i osiąga przychód z tytułu umowy zawartej z NATO w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego wynagrodzenia.

Decyzją z 30 września 2015 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w B. ustalił ubezpieczonemu J. S. wysokość emerytury wojskowej od 1 października 2015 r. w kwocie 2.249,76 zł, dokonując zmniejszenia świadczenia na podstawie art. 40 ust. 3 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin.

Odwołanie od decyzji wniósł ubezpieczony domagając się jej zmiany poprzez stwierdzenie, że wysokość emerytury nie ulega zmniejszeniu z tytułu zarobkowania od 1 października 2015 r. Podniósł, że w oświadczeniu złożonym Dyrektorowi

Wojskowego Biura Emerytalnego w B. 28 września 2015 r. poinformował, iż jest zatrudniony na podstawie kontraktu w Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO w Bydgoszczy. Wskazał przy tym, że jeżeli obywatel polski z tytułu służby w NATO osiąga jakiegokolwiek wynagrodzenie, to nie stanowi ono dochodu w rozumieniu prawa podatkowego i tym samym, nie może być traktowane jako kategoria przychodu w rozumieniu prawa ubezpieczeń społecznych. Ponadto skarżący powołał się na treść art. 2.4 umowy pomiędzy Rządem RP a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z 13 kwietnia 2005 r. (Dz. U. nr 227, poz. 1945), zgodnie z którym JFTC to mieszcząca się w Bydgoszczy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej integralna część struktury ACT - tj. Sojuszniczego Dowództwa Transformacji oraz art. 5.1, który stanowi, że Dowództwo Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) może zawierać umowy o pracę z personelem cywilnym. Zasady i warunki zatrudnienia są natomiast regulowane w umowie o pracę oraz obowiązujących przepisach dotyczących organów NATO. Personel cywilny jest zwolniony od podatków od wynagrodzeń i dodatków wypłacanych jemu bezpośrednio przez NATO. Zdaniem skarżącego przychody z tego tytułu nie mieszczą się w dyspozycji art. 40 ust. 1 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, albowiem nie są przychodem w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz nie podlegają polskiemu systemowi ubezpieczeń społecznych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podnosząc, iż w dniu 9 czerwca 2015 r. ubezpieczony pisemnie oświadczył, że osiąga przychód z tytułu łączącej go z NATO umowy w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego wynagrodzenia. Organ rentowy wskazał, że ogólną przesłanką brania pod uwagę przychodów, które wpływają na zawieszenie lub zmniejszenie emerytury/renty jest wykonywanie działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. Istotne jest zatem nie to, czy dany świadczeniobiorca podlega obowiązkowo lub dobrowolnie ubezpieczeniom społecznym, lecz fakt, że przychody uzyskiwane są z działalności objętej obowiązkiem ubezpieczenia a przychód świadczeniobiorcy osiągany za granicą z tytułu działalności wymienionej w art. 104 ust. 1-2 wpływa na zawieszenie lub zmniejszenie emerytury bądź renty (art. 104 ust. 3).

Organ rentowy powołał się na stanowisko, jakie w tej kwestii zajął Dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych Ministerstwa Obrony Narodowej, który w swoim piśmie z 29 lutego 2012 r., nr 1765/DSS wskazał, że: „Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego uważa się stosownie do art. 104 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności. Przepisy cytowanego art. 104 ust. 2 stosuje się również do emerytów i rencistów osiągających przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą. Nie ma znaczenia fakt nieopłacenia składek na ubezpieczenie społeczne w

Polsce od wykonywanej za granicą działalności. Istotnym jest wykonywanie za granicą takiej działalności, która w Polsce podlegałaby ubezpieczeniu społecznemu".

2. Argumentacja Sądu Apelacyjnego

Sąd Apelacyjny, analizując zagadnienie będące przedmiotem pytania prawnego, zwrócił uwagę, że w sprawach o analogicznych stanach faktycznych, tj. dotyczących możliwości zmniejszenia wysokości świadczenia emerytalnego lub rentowego na podstawie art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 40 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w kontekście uzyskiwania przez emerytów przychodów z tytułu zatrudnienia w charakterze personelu cywilnego NATO, zarówno organy rentowe, jak i sądy odwoływały się do dorobku orzeczniczego w kwestii kwalifikowania przychodu emeryta osiąganego za granicą i jego wpływu na wysokość świadczenia emerytalnego pobieranego z polskiego systemu ubezpieczeń.

Taką konstrukcję przyjął Sąd I instancji w analizowanej sprawie, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z 13 września 2013 r. (I UK 76/13, OSNP 2014/6/88) oraz na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 5 stycznia 2012 r. (III AUa 880/11, LEX nr 1221178).

Tożsame rozważania prawne Sąd Okręgowy w Bydgoszczy zaprezentował w uzasadnieniu wyroku z 7 marca 2016 r. (VI U 1693/15, LEX nr 2052317) oraz w wyroku z 4 listopada 2015 r. (VI U 1695/15, LEX nr 2124140), co zostało zaakceptowane przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku, który wyrokiem z 23 maja 2016 r. (III AUa 97/16) oddalił apelację ubezpieczonego od wyroku Sądu I instancji.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku w składzie rozpoznającym sprawę III AUa 97/16 doszedł do przekonania, że zaskarżona decyzja nie narusza prawa materialnego, w tym także postanowień umowy między Rządem RP a Naczelnym Dowództwem Sojuszniczych Sił w Europie (SHAPE) dotyczącej stacjonowania, statusu prawnego i wsparcia 3 Batalionu Łączności NATO (NCISG), elementu podporządkowania grupie systemów łączności i informatyki NATO dyslokowanego w RP podpisanej w Shape 17 września 2014 r. (będącej źródłem prawa po jej ratyfikowaniu). Sąd wskazał, że powoływany artykuł 6.2 tej umowy stanowi, że personel NIC będzie zwolniony z jurysdykcji sądu pracy Państwa przyjmującego oraz przepisów prawa pracy i rozporządzeń Państwa Przyjmującego, w tym obejmujących krajowe programy emerytalne, ubezpieczenia socjalne i ubezpieczenia zdrowotne. Personel NIC będzie zwolniony z podatków od wynagrodzeń i dodatków wypłacanych jemu bezpośrednio przez NATO. Powyższe postanowienia mają zastosowanie niezależnie od narodowości. W ocenie Sądu Apelacyjnego wykładnia językowa przytoczonej normy musi prowadzić do wniosku, że powyższy artykuł wskazanej umowy z 17.09.2014 r. nie odnosi się do kwestii zachowania prawa do wypłaty emerytury nabytej przez ubezpieczonego w Polsce. Zaskarżona decyzja nie dotyczy bowiem materii określonej w umowie z 17 września 2014 r., lecz emerytury, którą ubezpieczony uzyskał od 1 kwietnia 2011 r. W ocenie Sądu Apelacyjnego wynagrodzenie, jakie ubezpieczony

pobierał z tytułu pracy wykonywanej na rzecz NATO korzystało z uprawnień, o których stanowi artykuł 6.2 umowy z 17 września 2014 r., co sprawia, że apelujący podlegał ubezpieczeniu społecznemu w Polsce. Powyższa kwestia, zdaniem Sądu, nie miała jednak znaczenia dla rozpoznawanej sprawy, gdyż z treści postanowień powyższej umowy nie wynika, aby wynagrodzenie wypłacane ubezpieczonemu nie stanowiło przychodu, który winien być uwzględniany przy ustalaniu wysokości należnej mu emerytury wypłacanej przez pozwany organ rentowy. Skoro bowiem emerytura jest świadczeniem należnym osobie z uwagi na zakończenie aktywności zawodowej w związku z ryzykiem starości, to nieziszczenie się owego ryzyka (dalsza aktywność zawodowa i uzyskiwanie przychodów) powoduje, że ustawodawca władny był wprowadzić normy prawne, które ograniczały czy wstrzymywały wypłatę świadczeń emerytalnych.

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, iż umowa z 17 września 2014 r. formułowała immunitet ubezpieczonego, wyłączający możliwość stosowania wobec niego jakichkolwiek przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych, w tym tych, które dotyczą pobieranego przez niego w ramach polskiego systemu zabezpieczenia społecznego, którego był on i jest członkiem, świadczenia emerytalnego. Ten zapis umowy - zdaniem Sądu Apelacyjnego w składzie rozpoznającym sprawę III AUa 97/16, ma zastosowanie wyłącznie w kontekście stosunku prawnego łączącego ubezpieczonego z NATO, nie ma i nie może mieć natomiast zastosowania co do stosunku, w jakim ubezpieczony, jako emeryt, funkcjonuje wobec państwa polskiego, a dokładniej: całego systemu ubezpieczeń społecznych.

Wskazać również należy na wcześniejsze orzeczenie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 24 czerwca 2013 r., VI U 5402/12, w uzasadnieniu którego Sąd wyraził przekonanie, zgodnie z którym okoliczność, iż ubezpieczony - zatrudniony w JFTC jako pracownik międzynarodowego korpusu cywilnego NATO - nie podlega polskiemu systemowi ubezpieczeń społecznych oraz korzysta ze zwolnienia osiąganego przez niego dochodu od podatku dochodowego od osób fizycznych w żadnym razie nie oznacza, że w razie przekroczenia przez niego przychodu z tytułu zatrudnienia w JFTC o 130% przeciętnego wynagrodzenia pobierane przez niego świadczenie emerytalne nie ulegnie zmniejszeniu. Zgodnie bowiem z treścią art. 104 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do emerytów i rencistów osiągających przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą.

Sąd Apelacyjny w sprawie III AUa 97/16 miał także na względzie powoływane przez pozwany organ w niniejszej sprawie pismo Dyrektora Departamentu Spraw Socjalnych Ministerstwa Obrony Narodowej (nr 1765/DSS) oraz - również powoływane przez pozwanego - stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone m. in. w sprawach: K 14/91, K12/92, U 11/97 oraz K 4/99, zgodnie z którym organicznie prawa do uzyskania świadczeń emerytalnych w sytuacji uzyskiwania innych dochodów, także za granicą, co do zasady nie jest niezgodne z ustawą zasadniczą.

Sąd Apelacyjny przedstawiający zagadnienie prawne powziął jednak poważne wątpliwości, czy prezentowana w dotychczasowym orzecznictwie - w odniesieniu do osób pobierających świadczenia emerytalne lub rentowe z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych i osiągających jednocześnie przychód z tytułu zatrudnienia

w charakterze członka personelu cywilnego NATO - wykładnia art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 40 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, odwołująca się do poglądów wypracowanych na gruncie spraw, których istotnym ustaleniem faktycznym było uzyskiwanie przez polskiego emeryta przychodów z tytułu pracy wykonywanej za granicą na rzecz zagranicznego pracodawcy, jest prawidłowa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego posłużenie się tą prostą analogią nie jest uprawnione, albowiem pomija okoliczność, iż specyficzny status prawny personelu cywilnego NATO został szczegółowo uregulowany w szeregu umów międzynarodowych zawartych pomiędzy Państwami - Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego, jak również między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwymi Dowództwami Sojuszniczymi NATO. Zdaniem Sądu Apelacyjnego sytuacja prawna tych dwóch rodzajów podmiotów, tj. personelu cywilnego NATO oraz osób wykonujących pracę za granicą u zagranicznego pracodawcy, nie jest na tyle zbieżna, aby na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych uprawnione było ich utożsamianie, co w zasadzie miało miejsce w wyżej przytoczonych rozstrzygnięciach Sądu Okręgowego w Bydgoszczy (także w niniejszej sprawie), w jednym przypadku zaakceptowanym przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku. Zauważyć przy tym należy, że status prawny personelu cywilnego NATO w zakresie ubezpieczeń społecznych nie doczekał się szczegółowej analizy w powołanym orzecznictwie. W rozpoznawanej sprawie Sąd I instancji wspomina jedynie (zresztą błędnie, gdyż ubezpieczony zatrudniony jest Centrum Szkolenia Sił Połączonych - JFTC, a nie w 3 Batalionie Łączności NATO) o umowie z 17 września 2014 r. zawartej pomiędzy Rządem RP a Naczelnym Dowództwem Sojuszniczych Sił Europy dotyczących stacjonowania, statusu prawnego i wsparcia 3 Batalionu Łączności NATO, elementu podporządkowania grupie systemów łączności informatyki NATO (NCISG) dyslokowanego w RP, nie przytacza jednak żadnych jej postanowień ani tym bardziej nie dokonuje ich wykładni.

Na marginesie powyższych rozważań wskazania wymaga, że Sąd Apelacyjny z urzędu ustalił, że analogiczne sprawy nie miały miejsca przed sądami powszechnymi apelacji szczecińskiej, przy czym Szczecin jest - poza Bydgoszczą - jedynym miastem w Polsce, gdzie od 1998 r. funkcjonuje struktura Sojuszu Północnoatlantyckiego, a mianowicie Wielonarodowy Korpus Północ - Wschód (MNC NE).

Sąd Apelacyjny kierujący pytanie, skłonił się zatem do uznania, że przychód uzyskiwany przez ubezpieczonego z tytułu zatrudnienia w Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) w Bydgoszczy, które to zatrudnienie wykonywane jest co prawda w ramach struktur NATO, jednakże na terytorium RP, nie może być uznany za przychód z tytułu pracy za granicą, co z kolei wyklucza zastosowanie art. 104 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do emerytów i rencistów osiągających przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą, a która to norma stanowiła podstawę prawną rozstrzygnięcia w omówionych powyżej podobnych sprawach.

Jeśli natomiast chodzi o możliwość zastosowania art. 104 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, również budzi ona poważne wątpliwości Sądu Apelacyjnego, a to ze względu na postanowienia wiążących Polskę umów międzynarodowych, regulujących status pracowników cywilnych NATO, jak również kwestię ochrony danych osobowych personelu cywilnego NATO.

W pierwszym rzędzie Sąd Apelacyjny wskazał, że za przyjęciem tezy, zgodnie z którą pojęcie przychodu, o którym mowa w art. 104 z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 40 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, nie obejmuje przychodu osiągniętego z tytułu zatrudnienia jako członka personelu cywilnego NATO, w tym pracownika cywilnego Joint Force Training Centre (JFTC), przemawiają podstawowe zasady, jakie legły u podstaw lokalizacji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej elementów dowództwa NATO.

Sąd Apelacyjny wyraził przekonanie, że przepisy prawa polskiego powinny być - w odniesieniu do obywateli polskich będących jednocześnie członkami personelu cywilnego NATO - interpretowane z poszanowaniem, usankcjonowanych postanowieniami wiążących Polskę umów międzynarodowych, przywilejów pracowników cywilnych NATO, jak również w zgodzie z zasadą jednolitego traktowania personelu dowództwa sojuszniczego. Następnie omówił:

- a) umowę między Państwami - Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu sił zbrojnych, sporządzoną w Londynie 19 czerwca 1951 r. (tzw. NATO SOFA), Dz. U. z 2000 r. Nr 21, poz. 257;
- b) protokół dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Paryżu 28 sierpnia 1952 r. (tzw. protokół paryski), Dz. U. z 2000 r. Nr 64, poz. 746;
- c) umowę między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisaną 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945;
- d) przepisy dot. Personelu Cywilnego NATO (NATO Civilian Personnel Regulations - NCPRs) - http://www.nato.int/nato_static/fl2014/assets/pdf/pdf_2016_12/20161221_161221-cpr-amnd27-en.pdf - znajdujących zastosowanie na podstawie art. 5.1. umowy zawartej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli, Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 1945;
- e) przepisy dotyczące ochrony danych osobowych pracowników NATO.

Na tej podstawie uznał, że istnieją uzasadnione podstawy do przyjęcia, że przychód osiągnięty z tytułu zatrudnienia na podstawie kontraktu zawartego z Joint Force Training Centre (JFTC), tj. Centrum Szkolenia Sił Połączonych mieszczącym się w

Bydgoszczy, stanowiącym integralną część struktury Sojuszniczego Dowództwa Transformacji (ACT), nie stanowi przychodu, o jakim mowa w art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 40 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin.

C. Analiza zagadnienia prawnego

1. Analizę zagadnienia prawnego należy rozpocząć od wyrażenia wątpliwości, czy w świetle stanu faktycznego leżącego u podstaw sporu, zostało ono należycie sformułowane. Otóż ubezpieczony jest od 1.09.2010 r. uprawniony do emerytury wojskowej, która została ustalona na podstawie ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm. – dalej nazywana ustawą o zaopatrzeniu emerytalnym). Ponieważ na podstawie kontraktu z 16 września 2013 r. został on zatrudniony w Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na stanowisko inżyniera w Dziale Symulacji Komputerowego i Modelowania Komputerowego, złożył organowi rentowemu 30.09.2015 r. oświadczenie, że jest zatrudniony w JFTC i osiąga przychód z tytułu umowy zawartej z NATO w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego wynagrodzenia. Decyzją z 30.09.2015 r. została ustalona jemu wysokość emerytury wojskowej od 1.10.2015 r. w kwocie 2.249,76 zł, w wyniku zmniejszenia świadczenia na podstawie art. 40 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. Od przedmiotowej decyzji zostało złożone odwołanie, przy czym w odpowiedzi na nie organ rentowy, powołał się na stanowisko, jakie w tej kwestii zajął Dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych Ministerstwa Obrony Narodowej. Stwierdził on bowiem, że: „Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego uważa się stosownie do art. 104 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności. Przepisy cytowanego art. 104 ust. 2 stosuje się również do emerytów i rencistów osiągających przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą. Nie ma znaczenia fakt nieopłacenia składek na ubezpieczenie społeczne w Polsce od wykonywanej za granicą działalności. Istotnym jest wykonywanie za granicą takiej działalności, która w Polsce podlegałaby ubezpieczeniu społecznemu”.
2. Zarówno w stanowisku ZUS, jak i również później w uzasadnieniu Sądu Okręgowego oraz w pytaniu skierowanym przez Sąd Apelacyjny do SN odwołano się do art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz. U. z 2016 r. Nr 8, poz. 66 ze zm. – dalej jako ustawa emerytalna), mimo że perspektywa prawna analizowanej sprawy jest inna.
3. Po pierwsze stwierdzić trzeba, że skarżący jest emerytem wojskowym, co oznacza, że dopuszczalność zmniejszenia tego świadczenia regulowana jest w art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. Wynika z niego, że w razie

osiągania przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego emerytura lub renta inwalidzka ulega zmniejszeniu na zasadach określonych w przepisach art. 104 ust. 1a-6, ust. 8 pkt 1 i 2 oraz ust. 9 i 10 ustawy emerytalnej, nie więcej jednak niż o 25% wysokości tej emerytury lub renty inwalidzkiej, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3. W omawianej sprawie zastosowanie znalazł również ust. 3 przedmiotowej regulacji, który stanowi, że w razie osiągnięcia przychodu, określonego w ust. 1, w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, kwota emerytury lub renty inwalidzkiej ulega zmniejszeniu o 25% jej wysokości.

4. Podejmując próbę ustalenia relacji art. 40 ust. 1 i 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym do art. 104 ustawy emerytalnej trzeba stwierdzić, że unormowania ustawy emerytalnej stosuje się wyłącznie w zakresie „zasad” zmniejszania świadczeń emerytalno-rentowych, przy czym ustalenie, co oznacza konkretnie odesłanie do „zasad” może być samodzielnym problemem. Natomiast przesłankę nakazującą zmniejszenie świadczenia normuje art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. Jest nią „osiąganie przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego”. W przeciwieństwie do ustawy emerytalnej, w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym brak definicji „działalności podlegającej ubezpieczeniu społecznemu” (w art. 104 ust. 2 i ust. 3 ustawy emerytalnej stwierdza się, że za tego rodzaju działalność uważa się „zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności” oraz „osiąganie przychodu z tytułu działalności wykonywanej za granicą”). Jest to o tyle istotne, że odesłanie w art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym tylko do zasad zmniejszania nakazuje postawienie pytania, czy definicję „przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” wynikającą z art. 104 ust. 2 i 3 można stosować na gruncie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. *Prima facie* odpowiedź wydawałaby się jednoznacznie twierdząca. Wynikałaby ona z faktu, że w art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym jest mowa o działalności, która podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Podstawowy problem sprowadza się jednak do tego, że obowiązek ubezpieczenia społecznego (w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego) został uregulowany w art. 6 ustawy systemowej i obejmuje on dokładnie wskazane tam tytuły do ubezpieczenia społecznego. Natomiast art. 104 ust. 2 i ust. 3 definiuje samodzielnie „działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” stwierdzając, że jest to zatrudnienie, służba lub inna praca zarobkowa oraz przychód z tytułu działalności osiąganego za granicą. Nie ma zatem zgodności pomiędzy art. 104 ust. 1, 2 i 3 a regulacjami ustawy systemowej dotyczącymi podlegania ubezpieczeniu. Można byłoby więc z drugiej strony stwierdzić, że działalność podlegająca ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 104 ust. 2 ustawy emerytalnej ujęta została w zakresie „krajowym” węższej (obejmuje tylko zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie

pozarolniczej działalności), aniżeli w ustawie systemowej oraz „szerzej”, aniżeli w ustawie systemowej jeśli chodzi o uzyskiwanie przychodu z zagranicy - uwzględnia się bowiem każdy przychód, bez względu na to czy od niego odprowadza się składkę na ubezpieczenia społeczne (por. K. Ślęzak, *Komentarz do art. 104, (w:) Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe, Komentarz, red. B. Gudowska, K. Ślęzak, Warszawa 2013, s. 667-669*). Nie jest zatem tak, że między sformułowaniem „przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym a tożsamym wyrażeniem w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej można postawić znak równości. Z punktu widzenia stanu faktycznego, jak również formalnej i merytorycznej poprawności sformułowanego pytania nie chodzi zatem o to, czy przychód osiągnięty z tytułu zatrudnienia na podstawie kontraktu zawartego z JFTC stanowi przychód, o jakim stanowi przepis art. 104 ustawy emerytalnej, ale o to, czy **przychód z zatrudnienia na podstawie kontraktu zawartego na podstawie umowy JFTC stanowi „przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym**. Do tego sprowadza się zatem problem w sprawie, który można ująć w sposób na tyle abstrakcyjny i generalny, aby mógł wyznaczać przedmiot zagadnienia prawnego w ujęciu art. 390 k.p.c.

5. Punktem wyjścia powinna być wykładnia wyrażenia „przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. W przepisie tym mowa zarówno o przychodzie, jak i o działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Z językowego, jak i systemowego punktu widzenia nie ulega wątpliwości, że chodzi przede wszystkim o te rodzaje aktywności, które zostały ujęte w art. 6 ust. 1 ustawy systemowej, przy czym dla porządku stwierdzić w tym miejscu trzeba, że nie znajduje zastosowania art. 7 pkt 3 ustawy systemowej regulujący zasady dobrowolnego ubezpieczenia emerytalno-rentowego, ponieważ jednostka zatrudniająca skarżącego ma swoją siedzibę w Polsce. Wynika to wprost z umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Dowództwem Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) dotyczącej ustanowienia i wsparcia Centrum Szkolenia Sił Połączonych (JFTC) NATO na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podpisanej 13 kwietnia 2005 r. w Brukseli (Dz. U. z 2005 r. Nr 227, poz. 194 – dalej nazywana jako Umowa JFTC).
6. Oznacza to, że działalność, jaką ubezpieczony wykonywał na rzecz JFTC może podlegać obowiązkowi ubezpieczenia społecznego jeśli zostałaby zakwalifikowana do jednej z kategorii tytułów ubezpieczenia społecznego, o których mowa w art. 6 ust. 1 ustawy systemowej. Kontrakt, który został zawarty pomiędzy JFTC oraz skarżącym mógłby zostać zakwalifikowany do kategorii umowy o pracę (pkt 1), względnie umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy

dotyczące zlecenia (pkt 4) i stanowić obowiązkowy tytuł do ubezpieczenia emerytalno-rentowego jako rodzaju ubezpieczenia społecznego.

7. Analiza stanu prawnego prowadzi do wniosku, że zawarty kontrakt powinien być zakwalifikowany do kategorii umowy o pracę w rozumieniu art. V, 5.1 Umowy JFTC. Wynika z niego, że Dowództwo Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) może zawierać umowy o pracę z Personelem cywilnym, o którym mowa w artykule 7 ustęp 2 Protokołu Paryskiego, oraz zgodnie z zatwierdzonym przez Radę Północnoatlantycką etatem pokojowym JFTC. Osiągany z tego tytułu przychód musiałby zatem zostać uznany za przychód w rozumieniu art. 4 pkt. 9 ustawy systemowej. W regulacji tej za przychód uznaje się bowiem „przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy”. Przychód osiągnięty przez skarżącego stanowiłby więc podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (art. 18 ustawy systemowej). Nie powinno więc ulegać wątpliwości, że w przypadku braku innych regulacji przychód z kontraktu zawartego z JFTC podlegałby składce na ubezpieczenie społeczne. Byłby to zatem „przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym.
8. Uchylenie tego obowiązku może jednak wynikać z unormowań szczegółowych, w tym zwłaszcza umów międzynarodowych, które zostały wymienione w zagadnieniu prawnym przedstawionym przez Sąd Apelacyjny. Na to zwraca też uwagę pytający Sąd. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że skarżący był zatrudniony w JFTC na stanowisku inżyniera w Dziale Symulacji Komputerowego i Modelowania Komputerowego. Do stosunków zatrudnienia dotyczących ubezpieczonego zastosowanie znajdowała Umowa JFTC. Ubezpieczony należał do kategorii „Personel cywilny” w ujęciu art. 2.6 Umowy JFTC, a zatem do kategorii personelu zdefiniowanego jako taki przez umowy NATO SOFA (tj. umowy między Państwami Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącego statusu sił zbrojnych – Dz. U. z 2000 r. Nr 21, poz. 257, dalej jako Umowa 2000) i PdP SOFA (tj. umowy między-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego a innymi państwami uczestniczącymi w Partnerstwie dla Pokoju, dotycząca statusu ich sił zbrojnych, oraz jej Protokół dodatkowy – Dz. U. z 1998 r. Nr 97, poz. 605, dalej jako Umowa 1998) oraz Protokołu Paryskiego (tj. Protokołu dotyczącego statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego – Dz. U. z 2000 r. Nr 64, poz. 746, dalej jako Protokół Paryski).

9. Status personelu cywilnego regulowany jest w Artykule V „Personel cywilny” Umowy JFTC, który w dość rozbudowany sposób ustala zasady zatrudniania i ich podstawy prawne, problematykę opodatkowania przychodów, prawa właściwego dla stosunku pracy, wykonywania zobowiązań ciężących na podmiocie zatrudniającym w Państwie Przyjmującym (które w art. 2.9 zdefiniowane jest jako Rzeczpospolita Polska) oraz rozpoznawania sporów. O czym była już mowa wyżej, po pierwsze stwierdza się, że Dowództwo Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy Transformacji (HQ SACT) może zawierać umowy o pracę z *Personelem* cywilnym, o którym mowa w artykule 7 ustęp 2 Protokołu Paryskiego, oraz zgodnie z zatwierdzonym przez Radę Północnoatlantycką etatem pokojowym JFTC (art. V, 5.1 Umowy JFTC). Zasady i warunki zatrudnienia są regulowane w umowie o pracę oraz w obowiązujących przepisach dotyczących organów NATO. Kontrakt, jaki podpisał ubezpieczony z JFTC w dniu 16.09.2013 r. powinien być zatem zakwalifikowany jako umowa o pracę, do której stosuje się na podstawie pkt 8 tej umowy m.in. Regulacje dotyczące Personelu Cywilnego NATO (Nato Civilian Personnel Regulations – dalej w skrócie NCPS). Kwestia charakteru i skutków stosowania NCPS będzie przedmiotem rozważań w dalszej części.
10. Niezależnie od zatrudnienia Personelu cywilnego (do którego należał ubezpieczony) Umowa JFTC zezwalała również na zatrudnienie Miejscowej Cywilnej Siły Roboczej (dalej jako MCSR), co ma znaczenie z punktu widzenia różnicowania obowiązków spoczywających na JFTC jako na zatrudniającym pracodawcy. W przypadku MCSR zasady i warunki zatrudnienia są regulowane bezwzględnie przez prawo Państwa Przyjmującego, bądź tam gdzie ma to zastosowanie, przez prawo Unii Europejskiej (art. V, 5.2 Umowy JFTC). Do obu kategorii pracowników, na JFTC nałożono obowiązek wypełniania zobowiązań ciężących na podmiocie zatrudniającym na podstawie prawa Państwa Przyjmującego, bądź gdzie ma to zastosowanie, prawa Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę przepisy NATO (art. V, 5.3 zdanie pierwsze Umowy JFTC). Dotyczy to zwłaszcza dokonywania stosownych potrąceń od wynagrodzeń pracowników oraz wpłacania składek przez pracodawcę, wymaganych przez prawo Państwa Przyjmującego bądź, gdzie ma to zastosowanie, prawo Unii Europejskiej (art. V, 5.3 zdanie drugie Umowy JFTC). Przepis ten odnosi się szczególnie do MCSR, ale może obejmować również inne kategorie pracowników (art. V, 5.3 Umowy zdanie trzecie Umowy JFTC). W szczególny sposób uregulowano natomiast obowiązek podatkowy Personelu cywilnego ponieważ jest on zwolniony z podatków od wynagrodzeń i dodatków wypłacanych im bezpośrednio przez NATO (art. V, 5.1 Umowy JFTC). Zwolnienie to nie dotyczy natomiast MCSR. Kwestia opodatkowania nie jest sporna, a z prawnego punktu widzenia problematyka ta została wyraźnie oddzielona od obowiązku składkowego w odniesieniu do metod ubezpieczenia Personelu cywilnego.
11. Biorąc pod uwagę treść powyższych regulacji można jednoznacznie stwierdzić, że w odniesieniu do Personelu cywilnego, poza zwolnieniem podatkowym, Umowa JFTC przewiduje w zakresie stosunków pracy wykonywanie

- obowiązków wynikających z prawa Państwa Przyjmującego, co dotyczy również płacenia składek. Jest to o tyle istotne, że przy przyjęciu takiego założenia przychód osiągany przez Personel Cywilny nie tylko podlegałby uwzględnieniu w świetle art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, ale również od tego przychodu byłby zobowiązany do zapłaty składki na ubezpieczenie społeczne.
12. Analiza akt sprawy prowadzi do wniosku, że podstawowy problem sprowadza się jednak nie tyle do treści umowy JFTC w zakresie prawa właściwego dla ubezpieczenia społecznego, ile do praktyki związanej ze stosowaniem wobec Personelu cywilnego dokumentu NCPS oraz okoliczności związanej z faktem, że zgodnie z decyzją podjętą przez właściwe władze wojskowe Personel cywilny NATO, zatrudnieni w JFTC (a szerzej na terytorium Polski), objęci są powszechnym ubezpieczeniem społecznym NATO; tym samym powinni być wyłączeni z polskiego systemu zabezpieczenia społecznego. Znajduje to odzwierciedlenie w korespondencji prowadzonej przez JFTC. Chodzi o pisma JFTC do:
- 1) Sądu Apelacyjnego (pismo z 24 stycznia 2017 r.); w piśmie tym wyjaśnia się o skorzystaniu przez Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy ds. Transformacji o wyborze metody ubezpieczenia (art. 48 ust. 2 NCPR); wskazuje się na kopię pisma do Ministra Spraw Zagranicznych oraz informuje, że Polska wyraziła zgodę, aby w myśl art. V, 5.1 Umowy JFTC stosunki pracy między JFTC a jego personelem cywilnym uregulowane były postanowieniami NCPR;
  - 2) Sądu Okręgowego (pismo z 12 lutego 2016 r.); w piśmie tym wyjaśnia się m.in. problematykę stosowania art. 48 ust. 2 NCPR oraz informuje się o istnieniu zwolnienia z opodatkowania wynagrodzeń oraz dodatków płaconych przez Dowództwo Sojusznicze jego pracownikom;
  - 3) Wojskowego Biura Emerytalnego (z 25 kwietnia 2015 r.), w którym to właśnie eksponuje się wyraźnie problematykę ochrony danych osobowych (o czym mowa w uzasadnieniu zagadnienia prawnego), przy czym, co ważne, JFTC odnotowuje istnienie obowiązku przekazywania informacji na temat osiąganego przychodu organom polskim, niemniej odmawia udostępnienia danych osobowych pracowników JFTC. Nie jest zatem tak, że JFTC zasłania się ochroną danych osobowych w zakresie dotyczącym obowiązku informowania o przychodzie przez ubezpieczonego. JFTC stwierdza, że nie może ponosić odpowiedzialności za pracowników, którzy nie dochowają ciężącego na nich obowiązku.
13. Z powyższych pism wynika zatem, że prawny spór koncentruje się właściwie wokół relacji NCPS do Umowy JFTC, zwłaszcza wobec faktu, że Naczelnicy Sojuszniczy Dowódca ds. Transformacji (Supreme Allied Commander Transformation – SACT), działając na podstawie art. 48 ust. 2 NCPS podjął decyzję co do wyboru formy ubezpieczenia społecznego Personelu cywilnego i podpisał stosowną umowę z J. Van Breda & Co. International.
14. NCPS reguluje w sposób dość drobiazgowy problematykę zabezpieczenia społecznego i ubezpieczenia społecznego personelu cywilnego (jest to jednak

dokument wewnętrzny NATO, który nie jest źródłem obowiązującego prawa w Polsce). Poświęcony jest temu cały Rozdział X zatytułowany „Zabezpieczenia społeczne i ubezpieczenia” („Social securities and insurances”). Istotnie, zgodnie z art. 48 ust. 1 NCPS, który dotyczy metod ubezpieczenia, ubezpieczenie może przyjmować albo formę udziału w krajowym systemie zabezpieczenia społecznego państwa przyjmującego, i być w razie konieczności uzupełnianym systemem ubezpieczenia grupowego albo formą udziału w systemie ubezpieczenia grupowego („*This insurance is provided either by participation in the national social security system of the host country, supplemented as necessary by a group insurance scheme, or by participation in a group insurance scheme only*”). Wybór zostaje pozostawiony Sekretarzowi Generalnemu bądź Naczelnemu Sojuszniczemu Dowódcy (art. 48 ust. 2). Z kolei udział w systemie zabezpieczenia społecznego Państwa przyjmującego jest uregulowany w art. 50 ust. 1.1. NCPS. Stwierdza się w nim, że składki do krajowego systemu zabezpieczenia społecznego są płatne przez Organizację jako pracodawcę oraz przez członków personelu jako pracowników zgodnie z regulacjami danego systemu oraz z umową zawartą pomiędzy Sekretarzem Generalnym bądź Naczelnym Sojuszniczym Dowódcą a władzami państwa przyjmującego. Z regulacji tej wynika zatem, że kwestia podlegania systemowi zabezpieczenia społecznego państwa przyjmującego musi być przedmiotem regulacji między NATO a państwem przyjmującym (zatem Polską).

15. Problem w tym, że Umowa JFTC reguluje przedmiotowe zagadnienie inaczej, aniżeli decyzja podjęta przez Naczelnego Sojuszniczego Dowódcę. Z akt sprawy wynika bowiem, że już 4 listopada 2005 r. Naczelny Sojuszniczy Dowódca ds. Transformacji wystosował pismo do Ministra Spraw Zagranicznych RP z informacją, że dokonał wyboru metody ubezpieczenia zawierając umowę z J. Van Breda & Co International. W związku z tym: 1) stwierdza, że zamiarem jest, aby Personel cywilny JFTC, niezależnie od narodowości, nie otrzymywał świadczeń, ani nie płacił składek z polskiego systemu zabezpieczenia społecznego oraz 2) wzywa do potwierdzenia przez Polskę decyzji dotyczącej dokonanego wyboru oraz do przejęcia takiego stanowiska w porozumieniu dotyczącym kwestii prawnych, które jest aktualnie negocjowane, a jeśli to bardziej odpowiada stronie polskiej do zawarcia odrębnej umowy (Punkt 3 pisma z 4 listopada 2005 r. „*Based on this decision, it is intended that NATO international civilian Staff at JFTC, regardless of nationality, will not receive benefits from, nor contribute to, the Polish social security system. I understand that, outside of the NATO context, contributions to the Polish social security system are mandatory. For that reason, I request that Poland confirm its agreement with this decision and that our understanding be captured within Legal Technical Arrangement under negotiation. A separate agreements confirming these arrangement is also possible if it would better suit your requirements*”).

16. Z pisma tego wynika więc, że skorzystanie z kompetencji do wyboru formy ubezpieczenia na podstawie art. 48 ust. 2 NCPS, również w ocenie Naczelnego

Sojuszniczego Dowódcy ds. Transformacji, nie przesądza jeszcze o wyłączeniu z ubezpieczenia polskiego. Wymaga bowiem zawarcia stosownej umowy. O czym była mowa wyżej, w podobny sposób na podstawie NCPS, należy unormować udział personelu cywilnego w krajowym systemie zabezpieczenia społecznego (art. 50 ust. 1 NCPS). O takim udziale ma więc przesądzać stosowna umowa. W świetle art. V, 5.2 Umowy JFTC trzeba stwierdzić, że taka regulacja została tam właśnie zawarta, tyle że Umowa JFTC datowana jest wcześniej, aniżeli pismo Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy ds. Transformacji. Nie wiadomo, czy porozumienie dotyczące wyłączenia z polskiego systemu zabezpieczenia społecznego zostało zawarte w ramach „*Legal Technical Arrangement*”, o czym mowa w piśmie Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy z 4 listopada 2005 r. Niewątpliwie do zawarcia takiego porozumienia doszło 15 maja 2008 r., co wynika z informacji zawartych na stronie NATO:

(http://www.jftc.nato.int/?option=com_content&catid=76&id=251&view=article&Itemid=218&fontstyle=f-larger). Kolejne porozumienie techniczne zostało natomiast podpisane w 2014 r. (informacje na ten temat podał portal Polska Zbrojna (<http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/13915?t=Umowa-wsparcia-garnizonu-dla-JFTC-podpisana>)). Wprawdzie nie jest dostępna treść tych porozumień, niemniej nawet gdyby unormowano w nich kwestię wyłączenia z krajowego systemu zabezpieczenia społecznego, to nie wywoływałyby to skutków prawnych ze względu na brak ratyfikacji. Również z punktu widzenia obowiązujących źródeł prawa w Polsce, w dzienniku urzędowym „Dziennik Ustaw” stwierdzić trzeba brak porozumień, które mogłyby wskazywać na wyłączenie skutków wynikających z art. V, 5.2 Umowy JFTC. Oznacza to, że stan prawny dla Personelu cywilnego w zakresie dotyczącym zabezpieczenia społecznego wynika z tego aktu prawnego. Nie wiadomo natomiast, z jakich względów w korespondencji kierowanej przez JFTC do ZUS, jak i sądów rozpoznających sprawę wynika przekonanie, jakoby Polska zaakceptowała wybór metody ubezpieczenia, o którym mowa w piśmie z Naczelnego Sojuszniczego Dowódcy ds. Transformacji z 5 listopada 2005 r. Dotyczy to zwłaszcza pisma JFTC do Sądu Apelacyjnego z 24 stycznia 2017 r. (por. punkt 12 notatki). Wydaje się, że na argumentacji zawartej w piśmie JFTC do Wojskowego Biura Emerytalnego (z 25 kwietnia 2015 r.), w zakresie w jakim JFTC powołuje się na konieczność ochrony danych, zostało także oparte stanowisko Sądu Apelacyjnego uzasadniające przedstawienie Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego.

17. Reasumując, należałoby zatem stwierdzić, że zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Aby zatem doszło do wyłączenia z ubezpieczenia polskiego w związku ze skorzystaniem z kompetencji wynikającej z art. 48 ust. 2 NCPS musiałoby dojść do zawarcia stosownej umowy międzynarodowej oraz jej ratyfikacji. Taka umowa została zawarta i jest to Umowa JFTC. Nie zawarto

natomiast umowy będącej skutkiem wyboru przez Naczelnego Sojuszniczego Dowódcę ds. Transformacji metody ubezpieczenia (umowa z J. Van Breda & Co International). Z prawnego punktu widzenia sytuacja przedstawia się zatem tak, że pracownicy Personelu cywilnego podlegają zabezpieczeniu społecznemu Państwa przyjmującego (art. V, 5.2 umowy JFTC), a umowa z J. Van Breda & Co International uzupełnia krajową formę ochrony.

18. Oznacza to, że przychód osiągany z tytułu zatrudnienia w JFTC jest przychodem, który powinien być uwzględniany w podstawie wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne według prawa polskiego. Jest to zatem „przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. Skutkiem tego jest dopuszczalność obniżenia świadczenia emerytalnego. Przyjęcie takiego rozwiązania podważa w zasadniczy sposób dotychczasową praktykę oskładkowania przychodów pracowników Personelu cywilnego JFTC. W istocie bowiem wywiera skutki nie tylko w kontekście art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, ale również w zakresie obowiązku zapłaty składki na ubezpieczenie społeczne w oparciu o unormowania ustawy systemowej.
19. Już na marginesie można stwierdzić, że do podobnych wniosków prowadziłyby również wykładnia art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej (gdyby pominąć wskazany na wstępie problem charakteru odesłania w art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym oraz wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi przepisami), ponieważ należałoby uznać, że kontrakt ubezpieczonego i wykonana na jego podstawie praca jest zatrudnieniem w rozumieniu art. 104 ust. 2 ustawy emerytalnej. Przedmiotowe zatrudnienie, zgodnie z art. V, 5.1 Umowy FJTC należy zakwalifikować jako umowę o pracę, która będzie tytułem do obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej. Błędne jest natomiast przyjmowanie, że mamy do czynienia z „przychodem z tytułu działalności wykonywanej za granicą”, ponieważ Umowa JFTC nakazuje JFTC wypełnianie zobowiązań ciężących na podmiocie zatrudniającym na podstawie prawa Państwa przyjmującego (art. V, 5.2 Umowy JFTC). Stosunek prawny w tym zakresie podlega zatem prawu polskiemu, praca wykonywana jest w Polsce, a JFTC ma siedzibę w Polsce i uznawany jest za polskiego pracodawcę. W tym kontekście odwoływanie się przez SO w Bydgoszczy (VI U 1693/15, LEX 2052317, VI U 1695/15, LEX Nr 2124140), czy też SA w Gdańsku (III AUa 97/16) na wyrok SN w sprawie I UK 76/13 (OSNP 2014/6/88) nie jest do końca trafione. W dużym uogólnieniu dotyczy on bowiem art. 104 ust. 3, w szczególności w kontekście stwierdzenia, że przychód osiągany za granicą nie musi podlegać składce na ubezpieczenia społeczne w Polsce, aby był uwzględniany przy zawieszeniu lub zmniejszeniu prawa do świadczenia. W analizowanej sprawie mamy natomiast do czynienia z samodzielnym kryterium zawieszania prawa do świadczenia, a problem prawny mógłby się sprowadzać jedynie do tego, czy art. 104 ust. 3 ustawy emerytalnej może być stosowany na gruncie art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w kontekście zawartego w nim odesłania. Przychód

jaki osiągał ubezpieczony musiałby dodatkowo zostać zakwalifikowany do kategorii „przychodu z tytułu działalności wykonywanej za granicą”, czego w analizowanej sprawie nie można jednak potwierdzić.